

Implementacija agrarne i ruralne politike Republike Hrvatske u razdoblju od 2009.-2014. godine

Grgić, Šimo

Master's thesis / Diplomski rad

2016

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, Faculty of agriculture / Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Poljoprivredni fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:151:024499>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-08-06**

Sveučilište Josipa Jurja
Strossmayera u Osijeku

**Fakultet
agrobiotehničkih
znanosti Osijek**

Repository / Repozitorij:

[Repository of the Faculty of Agrobiotechnical
Sciences Osijek - Repository of the Faculty of
Agrobiotechnical Sciences Osijek](#)

SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU

POLJOPRIVREDNI FAKULTET U OSIJEKU

Šimo Grgić, apsolvent

Diplomski studij: Agroekonomika

**IMPLEMENTACIJA AGRARNE I RURALNE POLITIKE U REPUBLICI
HRVATSKOJ U RAZDOBLJU OD 2009.-2014. GODINE**

Diplomski rad

Osijek, 2016.

SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU

POLJOPRIVREDNI FAKULTET U OSIJEKU

Šimo Grgić, apsolvent

Diplomski studij: Agroekonomika

**IMPLEMENTACIJA AGRARNE I RURALNE POLITIKE U REPUBLICI
HRVATSKOJ U RAZDOBLJU OD 2009.-2014. GODINE**

Diplomski rad

Povjerenstvo za ocjenu i obranu diplomskog rada predlažem:

1. doc. dr. sc. Tihana Sudarić, predsjednik
2. prof. dr.sc. Krunoslav Zmaić, mentor
3. doc. dr. sc. Snježana Tolić, član

Osijek, 2016.

SADRŽAJ

1. UVOD.....	1
2. METODE RADA.....	2
2.1. Izvori podataka.....	2
3. ANALIZA STANJA POLJOPRIVREDE U RH.....	3
3.1. Opis stanja i mogućnosti poljoprivrede.....	3
3.2. Temeljne zadaće i ciljevi poljoprivrede.....	6
3.3. Ekonomski pokazatelji hrvatske poljoprivrede.....	10
3.3.1. Bruto domaći proizvod.....	12
3.3.2. Ratarska proizvodnja.....	14
3.3.3. Stočarska proizvodnja.....	17
3.3.4. Proizvodnja voća i povrća.....	25
3.3.5. Vanjskotrgovinska bilanca razmjene Republike Hrvatske.....	28
4. IMPLEMENTACIJA AGRARNE I RURALNE POLITIKE U RH.....	29
4.1. Mjere i instrumenti.....	31
4.2. Zemljišna politika.....	33
4.2.1. Korištenje poljoprivrednog zemljišta.....	35
4.2.2. Raspolaganje poljoprivrednim zemljištem u vlasništvu države.....	36
4.2.3. Mjere zemljišne politike.....	38
4.3. Tržišno-cjenovna politika.....	39
4.4. Strukturna politika.....	43
4.5. Institucije i subjekti.....	46
4.6. Opis stanja i mogućnosti razvoja ruralnih područja.....	48

4.7. Preprstupni fondovi Europske unije u Republici Hrvatskoj.....	50
4.7.1. IPA V- ruralni razvoj.....	51
4.8. Mjere ruralnog razvoja.....	54
4.8.1. Potpora dohotku.....	54
4.8.2. Potpora kapitalnim ulaganjima.....	55
4.8.3. Mjere u sklopu IPARD programa.....	55
4.9. Daljnje iskorištavanje fondova.....	56
5. ZAJEDNIČKA POLJOPRIVREDNA POLITIKA EU.....	58
5.1. Uređenje Zajedničke poljoprivredne politike.....	59
5.2. Provedba Zajedničke poljoprivredne politike.....	60
5.2.1. I STUP ZPP-A.....	61
5.2.2 II STUP ZPP-A.....	61
6. KOMPARACIJA POLJOPRIVREDNIH POLITIKA RH I EU.....	62
7. ZAKLJUČAK.....	64
8. POPIS LITERATURE.....	65
9. SAŽETAK.....	66
10. SUMMARY.....	67
11. POPIS TABLICA.....	68
12. POPIS GRAFIKONA.....	69
TEMELJNA DOKUMENTACIJSKA KARTICA.....	70
BASIC DOCUMENTATION CARD.....	71

1. UVOD

Glavni predmet istraživanja ovog diplomskog rada je primjena agrarne i ruralne politike Republike Hrvatske u zadnjih pet godina. Radom se želi utvrditi uloga i značaj agrarne i ruralne politike na cjelokupno stanje u poljoprivredi. Također, u radu će se analizirati implementacija Zajedničke poljoprivredne politike Europske Unije, te njena komparacija s agrarnom i ruralnom politikom Republike Hrvatske.

Poljoprivredna politika Republike Hrvatske zadnjih godina doživjela je snažne transformacije. U početku je bila većinom orjentirana na razvoj tržišta i politiku cijena, dok zadnjih godina sve se više ulaže u unaprjeđenje strukture poljoprivrede i ruralnog razvoja. Ulazak Republike Hrvatske u Europsku Uniju donosi jedinstvene uvjete tržišta, što predstavlja prednost u poslovanju na tržištu EU, ali istovremeno i veliki izazov za proizvođače, izbirljivih zahtjeva potrošača i strogih standarda u proizvodnji koji čine teret za proizvođače.

Pojedinačni ciljevi istraživanja bit će:

- primjenom odgovarajuće metodologije utvrditi karakteristike agrarne i ruralne politike, te komparirati s Zajedničkom poljoprivrednom politikom Europske Unije
- analizirati potencijalne koristi i moguće probleme primjene agrarne i ruralne politike u Republici Hrvatskoj

S obzirom na to da je naslov rada o primjeni i korisnosti agrarne i ruralne politike uvijek aktualna, ovo istraživanje pokušat će dati jedan doprinos boljem razumijevanju same poljoprivredne politike i njenom utjecaju na sam sektor poljoprivrede Republike Hrvatske. Istraživanje će pokušati odgovoriti na pitanje može li sektor poljoprivrede prosperirati ulaskom Republike Hrvatske u punopravno članstvo Europske Unije.

Diplomski rad se uz uvod i zaključak sastoji od pet poglavlja. U uvodnom dijelu se opisuje problem i predmet istraživanja, te iznosi doprinos istraživanju. Drudi dio rada opisuje trenutno stanje u sektoru poljoprivrede u Republici Hrvatskoj. U trećem dijelu rada detaljno je objašnjena primjena agrarne i ruralne politike kroz mjere, instrumente, institucije, subjekte i strategije Republike Hrvatske. Četvrti dio predstavlja Zajedničku poljoprivrednu politiku Europske unije. U zadnjem dijelu vrši se komparacija između poljoprivrednih politika, te određuje prilike i prijetnje, prednosti i nedostaci ZPP-a.

2. METODE RADA

U ovom radu bit će prikazana analiza agrarne i ruralne politike korištenjem postojećih podataka iz stručne literature i komparacija s podacima Europske Unije. U metodološkom smislu u ovom radu će se koristiti statističke i matematičke metode (prosječne veličine posjeda, prosječne proizvodnje, udjela) prikupljanja podataka, obrade, te definiranje daljnjih preporuka za poboljšanje primjene agrarne i ruralne politike, kao i samog sektora poljoprivrede Republike Hrvatske. Metodom komparacije usporedit će se rezultati prijašnjih istraživanja s rezultatima istraživanja u ovom radu, te će na kraju zaključak biti prikazan metodom sinteze.

Rezultati istraživanja mogu koristiti široj javnosti i biti korisna osnovica mnogim poljoprivrednim proizvođačima, da bi mogli ravnopravno i uspješno sudjelovati u ekonomskim okolnostima na europskom tržištu.

2.1. Izvori podataka

Izvori podataka korišteni u radu uglavnom su iz stručne literature koja se odnosi na knjige domaćih i stranih autora koje govore o implementaciji agrarne i ruralne politike, te različitih znanstvenih i stručnih radova. Također, podatci su korišteni i sa službenih internetskih stranica, kao što su Državni zavod za statistiku, Hrvatska gospodarska komora, Hrvatska poljoprivredna komora, Ministarstvo poljoprivrede te Agencija za plaćanja u poljoprivredi.

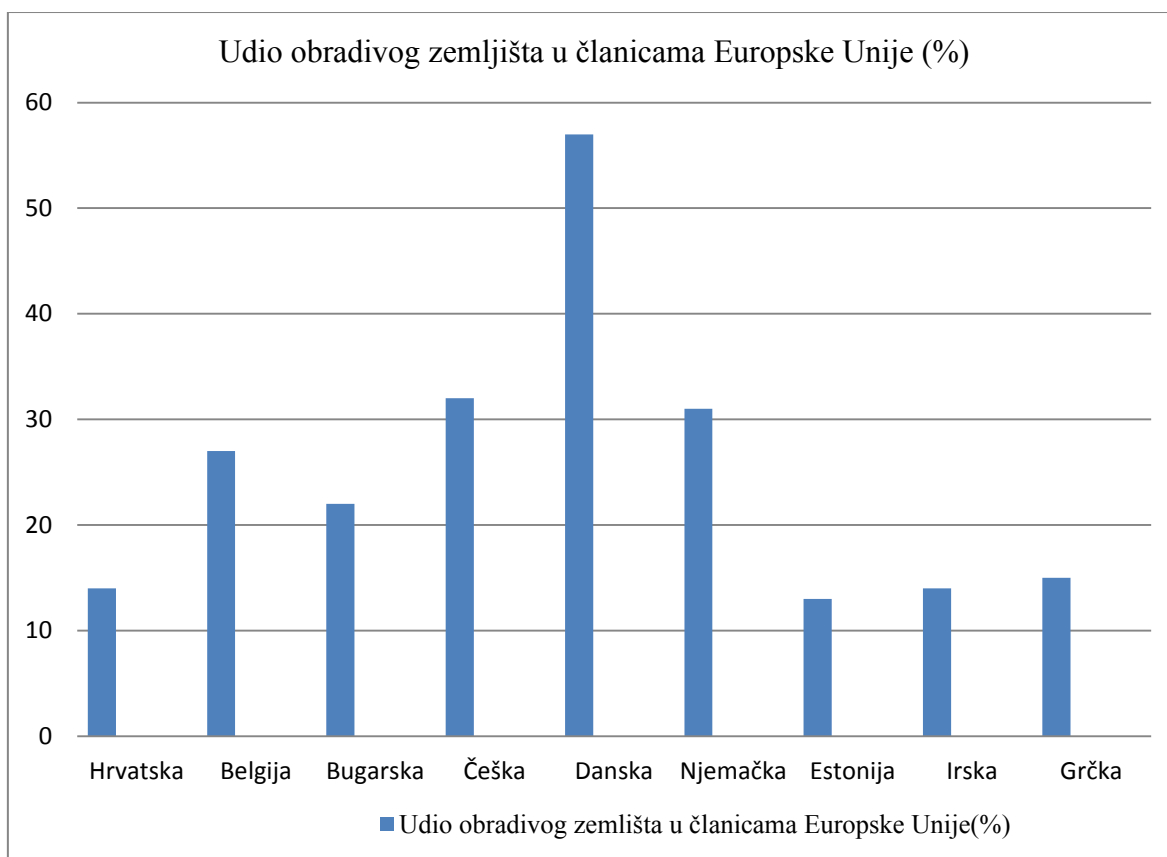
3. ANALIZA STANJA POLJOPRIVREDE U RH

3.1. Opis stanja i mogućnosti poljoprivrede

Uvjeti razvoja poljoprivrede bili su oduvijek različiti kako sa mikroekonomskog stajališta odnosno, ali i makroekonomski od zemlje do zemlje. Razlike se u globalnim razmjerima nisu odrazile u oštrijem obliku sve do razvoja prometa, kao i metoda konzerviranja, te uvjeta čuvanja prehrambenih proizvoda. Razvojem preookeanskih prometa poljoprivredni su proizvodi u Europi bili sve više izloženi konkurenciji zemalja koje su, raspoložuci obiljem zemljišta visoke prirodne plodnosti ostvarivale i znatno niže troškove proizvodnje, osobito ratarske proizvodnje.

Najvažniji proizvodno-tehnološki čimbenici koji izravno utječu na poljoprivrednu proizvodnju su: zemljišne površine i stočni fond, genetski potencijal biljaka i životinja, te njihova ishrana i zaštita, klimatski uvjeti, metode uzgoja stoke i obrade zemljišta, mehanizacija i radna snaga. Navedeni čimbenici u svom krajnjem učinku djeluju na smjer i dinamiku promjena fizičkog volumena poljoprivredne proizvodnje i to kao proširenje površina i povećanje stočnog fonda, zatim promjene u strukturi proizvodnje u smjeru veće zastupljenosti biljnih kultura, odnosno vrste stoke koje daju veću proizvodnju po jedinici kapaciteta. Zemljište je temeljni materijalni uvjet cjelokupne poljoprivredne proizvodnje, a stočni fond uvjet je stvaranja proizvoda veće vrijednosti.

Grafikon 1. Udio obradivog zemljišta u članicama Europske Unije

Izvor: Eurostat, 2010.

Na razmjerno malom prostoru u nas postoje veoma različiti klimatski, geološki, reljefni i vegetacijski uvjeti, pa i zbog toga brojni tipovi tla različite prirodne plodnosti. Najviše su zastupljena tla srednje prirodne plodnosti. Međutim, čovjek može svojim djelovanjem (gnojidbom, reguliranjem vodnog sustava, zaštitom od erozije) povećati ili pak nebrigom smanjiti proizvodnu sposobnost zemljišta. Prema podacima statističkog ureda Europske Unije (Eurostat). Republika Hrvatska se nalazi na začelju europskih zemalja po specifičnoj potrošnji mineralnih gnojiva i to u uvjetima u kojima se broj uvjetnih grla stoke, pa stoga i proizvodnja stajskog gnojiva drastično smanjuje. Još je lošija pozicija Republike Hrvatske kad je riječ o navodnjavanju.

Sustavi za navodnjavanje izgrađeni su svega 13 290 ha, što čini svega 0,8% obradivih površina. Ujedno Republika Hrvatska sudjeluje sa 5,5% poljoprivrednog stanovništva i 8.5% ukupne radne snage u poljoprivredi ne bi se moglo reći da u nas postoji manjak radne snage u poljoprivredi, pa stoga ni da je ona ograničavajući činitelj razvoja poljoprivrede. Međutim, činjenica je da na pojedinim područjima postoji čak i manjak poljoprivrednika. Na tu pojavu veoma uvjerljivo upućuju ugari i neobrađene oranice, slabo obrađene površine, agrarna gustoća i drugi indikatori. Proizvodne mogućnosti radne snage vrlo su ograničene zbog više razloga. Sve više je izražena pojava starenja aktivnih poljoprivrednika. Isto tako povećavao se i udio žena od kojih se najveći broj bavi kućanskim poslovima. Istodobno, dugotrajno zanemarivanje poljoprivredne savjetodavne službe kao i raznih oblika edukacija poljoprivrednika imaju za posljedicu da oni vrlo sporo i teško ovladavaju sve potrebnijim i složenijim stručnim znanjima.

Zapošljavanje mladih i stručnih ljudi u poljoprivredi ovisi, dakako o perspektivama razvoja poljoprivrede i sela, i to na novim načelima privatnog vlasništva i slobodnog poduzetništva.

Dinamiziranje rasta proizvodnje rezultat je djelovanja osnovnih činitelja proizvodnje zemljišta, rada i kapitala ali i razvoja poljoprivrede, poglavito tehničkog procesa, što znači produktivnost svih činitelja proizvodnje. Razvijene su poljoprivrede već odavno gotovo iscrpile mogućnosti rasta proizvodnje putem većeg kvantiteta pojedinih činitelja, pa su stoga u fazi unaprjeđenja njihove kvalitete na toj osnovi rasta produktivnosti i proizvodnje.

Produktivnost rada ponajprije ovisi o mehanizaciji koja je do početka 90 - tih u Republici Hrvatskoj zabilježila skokoviti trend. Tako se primjerice, u razdoblju od 1961. do 1991. povećao broj traktora, temeljnog pogonskog stroja u poljoprivredi za 25 puta. U ratnim je godinama došlo do smanjenja broja traktora i ostalih strojeva te opreme, što dodatno aktualizira problem mehanizacije. Najveću ulogu u rastu produktivnosti proizvodnje sve više imaju, obrazovanje poljoprivrednika te primjena znanosti u poljoprivredi.

3.2. Temeljne zadaće i ciljevi poljoprivrede

Najvažnija zadaća poljoprivredne proizvodnje je prehraniti domaće stanovništvo, ili osigurati zadovoljavajuću primarnu proizvodnju prehrambenih proizvoda. Druga je zadaća poljoprivrede: opskrbiti industriju sirovinama poljoprivrednog podrijetla, kao što su proizvodnja prehrambenih proizvoda, duhanskih proizvoda, stočne hrane. Treća je izvozna funkcija poljoprivrede ili nastojanje da se izvozom poljoprivrednih proizvoda ostvari što veći devizni priljev. Prehrana je temeljna biološka potreba čovjeka, koja je ne samo bitan uvjet održavanja života čovjeka, nego uvelike utječe na njegovo zdravlje i radnu sposobnost i sve ostalo što je s time povezano.

Izdaci za prehranu u Republici Hrvatskoj bili su uvijek vrlo važna stavka u strukturi izdataka stanovništva za osobnu potrošnju. Njihova je relativna razina u Hrvatskoj u 2000. bila 32.2% ukupnih izdataka za osobnu potrošnju, dok je 1990. bila čak 50,6%. Počeci razvoja industrije u nas su bili upravo u znaku industrijskih grana koje su se kao sirovinama koristile proizvodima poljoprivrednog podrijetla. Uz povijesno naslijeđe, izgrađivani su, u posljednjih nekoliko desetljeća, novi i proširivani, te modernizirani postojeći kapaciteti. Međutim, poljoprivreda nije pratila proces industrijalizacije i tehnološki razvoj u Republici Hrvatskoj.

Zbog nedostatka određenih sirovina na domaćem tržištu povećao se uvoz stranih proizvoda, kao što su: prirodna tekstilna vlakna, koža, uljarica i drugo

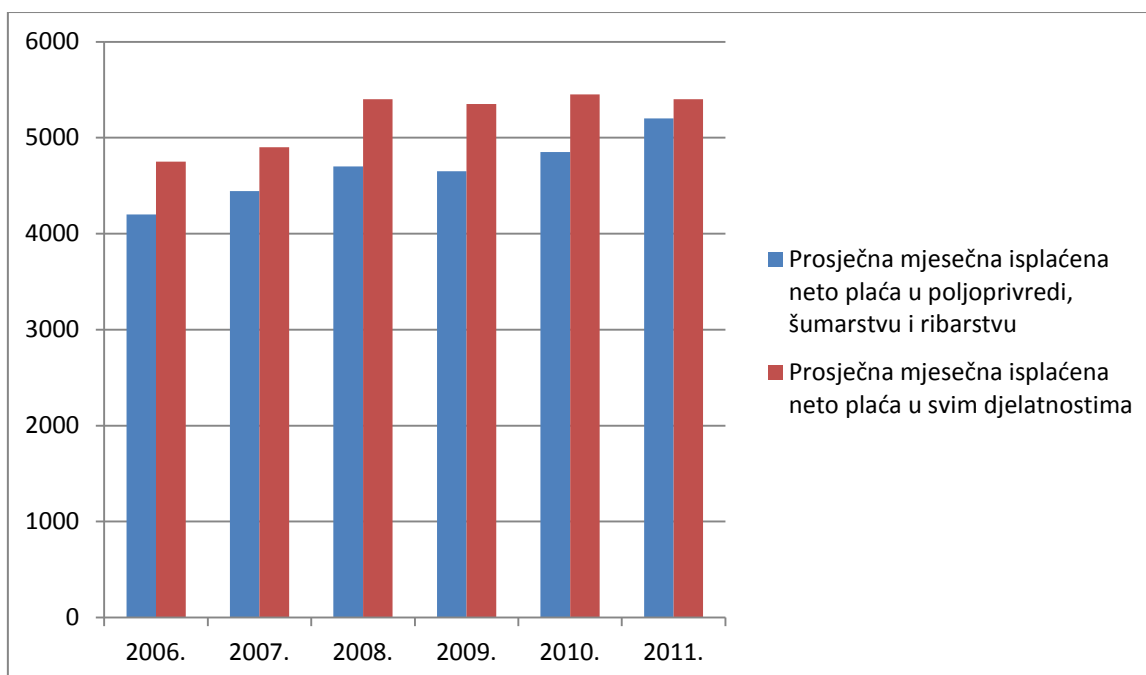
Premda je iz godine u godinu rastao uvoz poljoprivrednih proizvoda, rast izvoza Republike Hrvatske bio je ograničen zbog:

- nedovoljnog fizičkog volumena finalne poljoprivredne proizvodnje,
- razinom troškova proizvodnje i izvoznih cijena (zastarjela tehnologija te loša organizacija stvarala je velike troškove poljoprivredne proizvodnje koja nije mogla konkurirati modernoj proizvodnji na međunarodnim tržištima)
- nedovoljnom i neodgovarajućom potporom izvozno orijentiranoj proizvodnji
- visokom domaćom potražnjom (volumen poljoprivredne proizvodnje nije mogao zadovoljiti postojeće potražnju na domaćem tržištu)
- nedovoljnim poznavanjem stanja i tendencija na međunarodnom tržištu.

Veliki problem poljoprivredne proizvodnje u Republici Hrvatskoj je proizvodnja uz visoke troškove, te stoga i visoke cijene proizvoda namjenjenih tržištu. Za razliku od Republike Hrvatske poljoprivrede europskih i drugih razvijenijih zemalja visoko su subvencionirane. Visoki troškovi i cijena samo su koncentrirani odraz svih problema koji su pratili i prate razvoj naše poljoprivrede i ukupnog gospodarstva. Kada je riječ o ciljevima koje poljoprivreda nastoji ostvariti potrebno je imati na umu da je opći ekonomski cilj uglavnom identičan u svim zemljama s tržišnim gospodarstvom. On se u nas kao i u drugim zemljama kojima ponuda zaostaje za potražnjom nastoji ostvariti dinamiziranjem rasta poljoprivredne proizvodnje. Nasuprot tomu, pojedine razvijene zemlje stimuliraju svoje poljoprivrednike da ograničavaju ili čak smanjuju proizvodnju pojedinih proizvoda. Držanje naime velikih zaliha izaziva visoke troškove kao i pad cijena. Uz rast ponude iz domaće proizvodnje, potrebno je istodobno poticati i takve promjene u njezinoj strukturi koje bi bile što više usklađene sa strukturom potražnje. Prvenstveno potrebno je pratiti zahtjeve tržišta, te prema njima kreirati i ponudu. U slučaju nedovoljnog istraživanja i proučavanja tržišta stvara se više robe na zalihama koji predstavlja dodatni trošak. Također, potrebno je poticati poljoprivredne proizvode koji imaju malu ponudu na domaćem tržištu, a potražnja za njima je trenutačno velika ili se očekuje u budućnosti da će sve više rasti. Zbog nedovoljne primjene pojedinih agrotehničkih mjera kao i nestabilnih ekonomskih uvjeta proizvodnje, našu poljoprivredu obilježavaju dosta velike oscilacije.

Stoga se stabilizacija proizvodnje i rast ponude može označiti kao jedan od ciljeva razvoja poljoprivrede. Kao sljedeći cilj može se navesti: racionalno korištenje raspoloživim resursima, osobito poljoprivrednim zemljištem. Povrh toga, poljoprivredne, osobito obradive površine, zbog niza razloga (kao što su izgradnja cesta, željezničkih pruga, zračnih luka, akumulacijskih jezera, industrije, naselja) kontinuirano se smanjuju, što uz porast stanovništva dovodi do stalnog pogoršanja odnosa između broja stanovnika i veličine poljoprivrednog zemljišta. Zbog toga, Republika Hrvatska kao i sve moderne države pravnim propisima, najčešće zakonima, reguliraju korištenje poljoprivrednim zemljištem kao općim dobrom.

Grafikon 2. Prosječna mjesečna isplaćena neto plaća

Izvor: Državni zavod za statistiku, 2010.

Dohodak poljoprivrednika tradicionalno je zaostajao za dohotkom nepoljoprivrednika, i to primarno zbog niže produktivnosti u poljoprivredi. Iz grafikona 2. možemo uočiti da u zadnjih par godina prosječna isplaćena neto plaća u poljoprivredi, šumarstvu i ribarstvu je bila konstatno manja nego ukupna prosječna isplaćena neto plaća iz svih djelatnosti. Taj omjer u tekućoj godini se značajno smanjio što može bit posljedice krize gospodarstva, ali i jačanja poljoprivrednog sektora. Tako je jedan od ciljeva zaštiti dohodak poljoprivrednika, timviše što očekivano dinamiziranje privrednog rasta može, prema iskustvima danas razvijenih zemalja, smanjiti dohodak poljoprivrednika u odnosu na dohodak u nepoljoprivrednom sektoru.

Potrebno je uskladiti razinu dohotka poljoprivrednika s ostalim zanimanjima kako bi spriječio odlazak sve većeg broja radno sposobnog stanovništva u druge grane gospodarstva, što bi imalo katastrofalan utjecaj na Hrvatsku poljoprivredu. Kao jedan od ciljeva agrarne politike u nas treba biti i stvaranje ekonomskih održivih poljoprivrednih gospodarstava. Naime, proces stvaranja ekonomski održivog gospodarstva, u tržišnim se uvjetima, odvija spontano po tržišnim kriterijima i autonomno u odnosu na agrarnu politiku. Potrebno je dodatno stimulirati mjere agrarne politike kako bi se stimulirao proces stvaranja ekonomski održivog gospodarstva. Taj se proces u nas treba, s obzirom na postojeće stanje u poljoprivredi, i dodatno stimulirati mjerama agrarne politike. Mnogo je vremena izgubljeno u traženju brzih rješenja, koja očito nisu dala željene rezultate, potreban je zaokret u politici društva prema poljoprivredi.

3.3. Ekonomski pokazatelji hrvatske poljoprivrede

Gospodarstvo Republike Hrvatske u 2013. godini bilježi daljnji pad bruto domaćeg proizvoda i rast nezaposlenosti. Ovi negativni trendovi bilježe se i u poljoprivredi, tako da bruto dodana vrijednost u 2013. godini bilježi od 3,2%, uz pad broja nezaposlenih od 10,7%, dok je pad realnog dohotka zaustavljen. Prema podacima Državnog zavoda za statistiku poljoprivredna je djelatnost u 2013. godini ostvarila vrijednost proizvodnje u iznosu od 19,2 milijarde kuna, što je u odnosu na prethodnu 2012. godinu smanjenje vrijednosti proizvodnje za 8,1%. Međufazna potrošnja u 2013. godini iznosi 10,7 milijardi kuna, što je promatrano u odnosu na prethodnu 2012. godinu smanjenje vrijednosti međufazne potrošnje¹ za 11,7%. Izraženiji pad vrijednosti međufazne potrošnje od pada vrijednosti proizvodnje ublažio je pad bruto dodane vrijednosti poljoprivrede. Bruto dodana vrijednost poljoprivredne djelatnosti u 2013. godini iznosi 8,5%, što je u odnosu na prethodnu godinu manja vrijednost za 3,2%.

U 2013. godini u Republici Hrvatskoj je bilo zaposleno 1 364 298 osoba, dok je prosječna stopa nezaposlenosti iznosila 20,2%. U djelatnosti poljoprivrede u Republici Hrvatskoj u 2013. godini bilo je zaposleno 43 870 osoba, što u ukupnom broju zaposlenih čini udio od 3,2%. U odnosu na 2012. godinu, zaposlenost u poljoprivredi je manja za 10,7%.

Poljoprivredna proizvodnja prema podacima Državnog zavoda za statistiku u 2013. godini proučeno kroz fizički obujam u odnosu na prethodnu 2012. godinu bilježi rast od 5,2%. Na povećanje fizičkog obujma poljoprivredne proizvodnje utjecao je rast biljne proizvodnje za 17,5%, dok je stočarska proizvodnja pala za 9,4%. U ukupnoj bruto proizvodnji u 2013. godini biljna proizvodnja sudjeluje sa 60,6%, a stočarska proizvodnja sa 39,4%. Vrijednost otkupa i prodaje poljoprivrednih proizvoda u 2013. godini iznosila je 7,6 milijardi kuna, od čega je vrijednost prodaje iz vlastite proizvodnje poslovnih subjekata iznosila 4,3 milijardi kuna, a vrijednost otkupa od obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava je iznosila 3,3 milijarde kuna.

¹ Međufazna potrošnja je vrijednost utrošenih inputa u poljoprivrednu proizvodnju. Iskazuje se u kupovnim cijenama

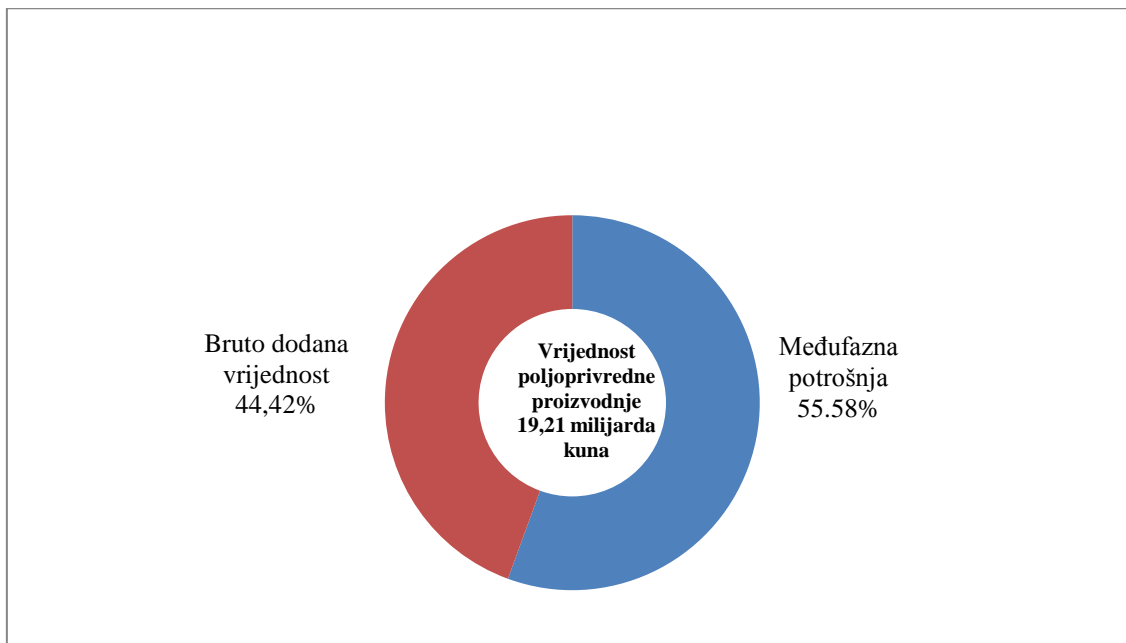
U 2013. godini, u usporedbi s 2012. godinom, vrijednost otkupa i prodaje poljoprivrednih proizvoda smanjena je za 4,0%, pri čemu je vrijednost otkupa smanjena za 8,9%, a vrijednost prodaje neznatno povećana za 0,05%.

U strukturi vrijednosti otkupa i prodaje poljoprivrednih proizvoda u 2013. godini žitarice su sudjelovale s 19,7%, sirovo kravlje mlijeko s 15,7%, žive svinje s 14,5%, živa goveda s 10,8%, uljano sjemenje i plodovi 9,4%, vino sa 6,4%, živa perad sa 6,3%, kokošja jaja s 4%, šećerna repa i sjemenje šećerne repe s 3,7%, ostalo povrće svježe ili rashlađeno s 2,8%, ostalo voće, orasi i slično koštuničavo voće s 1,3%, te neprerađeni duhan s 1,1%. Ostali proizvodi čine 4,3% ukupne vrijednosti otkupa i prodaje poljoprivrednih proizvoda u 2013. godini.

Prema podacima Državnog zavoda za statistiku u 2013. godini bilježimo pad cijena poljoprivrednih proizvoda, dok su cijene dobara i usluga korištenih u poljoprivrednoj proizvodnji ostale na razini cijena iz prethodne godine. Cijene poljoprivrednih proizvoda u 2013. godini, promatrano u odnosu na prethodnu 2012. godinu, te promatrano na razini prosječnih proizvođačkih cijena, smanjene su za 6,2%, dok su cijene dobara i usluga za tekuću uporabu u 2013. godini, promatrano u odnosu na prethodnu 2012., smanjene za svega 0,1%. Na pad cijena poljoprivrednih proizvoda najviše su utjecale cijene poljoprivrednih proizvoda koje su smanjene za 11,5%, te cijene žive stoke i peradi koje su smanjene za 1,9%.

Struktura gospodarstva u 2010. godini, prema podacima istraživanja o strukturi poljoprivrednih gospodarstva, u Republici Hrvatskoj djelovalo je 233.280 poljoprivrednih gospodarstava, koja su prosječno koristila 5,6 ha poljoprivrednog zemljišta po gospodarstvu, dok je u Europskoj Uniji djelovalo 12,01 milijuna poljoprivrednih gospodarstava, koja su u prosjeku koristila 14,5 ha poljoprivrednog zemljišta. Prema načinu korištenja poljoprivrednog zemljišta, najzastupljenije su oranice i vrtovi s 874.000 ha (oranice i vrtovi čine 67,1% korištenoga poljoprivrednog zemljišta) slijede livade i pašnjaci s 350.000 ha (livade i pašnjaci čine 26,9% korištenoga poljoprivrednog zemljišta) voćnjaci, vinogradi i maslinici sa 75.000 ha (voćnjaci, vinogradi i maslinici čine 5,7% korištenoga poljoprivrednog zemljišta).

Grafikon 3. Bruto dodana vrijednost i međufazna potrošnja u vrijednosti poljoprivredne proizvodnje u 2013. godini

Izvor: Državni zavod za statistiku, obrada Ministarstva poljoprivrede

Iz ovog grafikona je vidljivo da međufazna potrošnja iznosi 55,58%, a bruto dodana vrijednost 44,42% ukupne vrijednosti, dok vrijednost poljoprivredne proizvodnje iznosi oko 19 milijarda kuna.

3.3.1. Bruto domaći proizvod

Bruto domaći proizvod Republike Hrvatske u 2013. godini, prema procjeni Državnog zavoda za statistiku iznosi 330,1 milijardu kuna i u odnosu na prethodnu 2012. godinu, realno je manji za 0,9%. Pad potrošnje kućanstava (potrošnja kućanstava u 2013. godini, promatrano u odnosu na prethodnu 2012. godinu, bilježi pad od 1,3%) pad bruto investicija u fiksni kapital (bruto investicije u fiksni kapital u 2013. godini, promatrano u odnosu na prethodnu 2012. godinu, bilježe pad od 1,0%) i rast uvoza roba i usluga (uvoz roba i usluga u 2013. godini, promatrano u odnosu na prethodnu 2012. godinu, bilježi rast od 3,2%) negativno su utjecali na kretanje BDP-a u 2013. godini, dok su rast izvoza roba i usluga (izvoz roba i usluga u 2013.godini, promatrano u odnosu na prethodnu 2012. godinu, bilježi rast od 3%) i rast potrošnje države (potrošnja države u 2013. godini, promatrano u odnosu na prethodnu 2012. godinu, bilježi rast od 0,5%) pozitivno utjecali na kretanje BDP-a.

Promatrano s proizvodne strane, bruto dodana vrijednost (BDP) prema procjeni Državnog zavoda za statistiku u 2013. godini iznosi 279,6 milijarda kuna i u odnosu na prethodnu 2012. godinu smanjena za 0,7%.

Bruto dodana vrijednost poljoprivrede, šumarstva i ribarstva u 2013. godini u iznosu od 11,9 milijardi kuna činila je 4,3% bruto dodane vrijednosti hrvatskog gospodarstva. U odnosu na prethodnu 2012. godinu bruto dodana vrijednost poljoprivrede, šumarstva i ribarstva u 2013.godini bilježi pad od 1,6%.

Tablica 1. Bruto domaći proizvod Republike Hrvatske (milijun kuna)

	2009.	2010.	2011.	2012.	2013.
BRUTO DOMAĆI PROIZVOD RH	330.966	328.041	332.587	330.456	330.135
Udio BDP poljoprivrede u BDP RH, (%)	3,19	3,04	2,90	2,67	2,58

Izvor: Eurostat (14.5. 2014.), obrada Ministarstva poljoprivrede

Iz tablice 1. vidljivo je da udio poljoprivrede u BDP-u Republike Hrvatske se smanjuje kroz cijelo promatrano razdoblje, tako 2009. godine je iznosio 3,19%, a u 2013.godini iznosi svega 2,58%.

Tablica 2. Udio u BDP-u Republike Hrvatske i zemalja Europske Unije

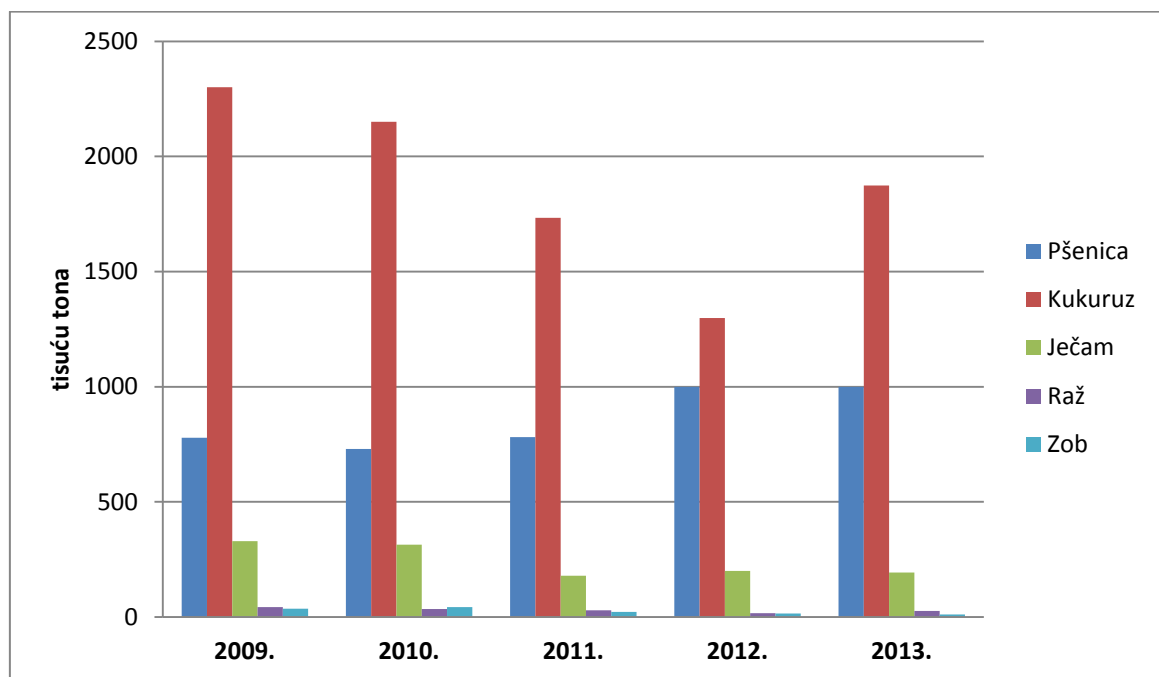
	2009.	2010.	2011.	2012.	2012.
Njemačka	20,2	20,3	20,6	20,6	21,0
Francuska	16,0	15,8	15,8	15,7	15,8
Ujedinjena Kraljevina	13,5	14,1	14,0	15,0	14,6
Italija	12,9	12,6	12,5	12,1	12,0
Španjolska	8,9	8,5	8,3	8,0	7,8
Nizozemska	4,9	4,8	4,7	4,6	4,6
Austrija	2,3	2,3	2,4	2,4	2,4
Danska	1,9	1,9	1,9	1,9	1,9
Hrvatska	0,4	0,4	0,3	0,3	0,3

Izvor: Eurostat (14.5. 2014.)

3.3.2. Ratarska proizvodnja

Najveći udio u ukupnoj ratarskoj proizvodnji ima proizvodnja žitarica. U strukturi proizvodnje žitarica dominantno mjesto ima kukuruz. U petogodišnjem razdoblju od 2009. godine do 2013. godine u ukupnoj proizvodnji žitarica, iskazano količinski, kukuruz čini udio od 60,4%, slijedi pšenica s udjelom od 29%, ječam s 6,9 %, zob s 2,3%, pšenoraž s 1,2%, te raž i ostale žitarice s po 0,1%. Republika Hrvatska je samodostatna proizvodnjom žitarica naročito običnom pšenicom, kukuruzom, ječmom i zobi, osim u godinama s izrazito nepovoljnim klimatskim uvjetima. U isto vrijeme proizvodnjom durum pšenice te raži, suražice, prosa, sirka i ostalih žitarica ne možemo podmiriti vlastite potrebe. U 2012. godini samodostatnost u proizvodnji žitarica iznosi 114,9 %. U 2013. godini na žetvenoj površini od 584.123 ha, proizvedeno je ukupno 3.187.877 tona žitarica s prosječnim prinosom po hektaru od 5,46 %. U 2013. godini izvezli smo žitarica u vrijednosti od 111 milijuna EUR., dok smo uvezli žitarica u vrijednosti od 40,7 milijuna EUR., što je rezultiralo suficitom od 70,3 milijuna EUR.

Grafikon 4. Proizvodnja žitarica od 2009. do 2013. godine

Izvor: Državni zavod za statistiku

U Republici Hrvatskoj je u 2013. godini zasijano pšenice 204.506 ha na kojima je proizvedeno 998.940 t pšenice, a prinos je bio 4,9t/ha. Iako te godine nepovoljni klimatski uvjeti tijekom vegetacije nisu pogodavali uzgoju pšenice te su smanjili prinos pšenice ostvarena proizvodnja pšenice bila je neznatno manja od proizvodnje ostvarene u 2012. godini - iskazano relativnim pokazateljima proizvodnja pšenice je u 2013. godini manja za 0,1 %, a prinos pšenice smanjen je za 7,5% od prinosa ostvarenog u 2012. godini. U petogodišnjem razdoblju od 2009. do 2013. godine prosjek proizvodnje pšenice 879.643 tone, u odnosu na petogodišnji prosjek proizvodnja u 2013. godini je veća za 14%.

U razdoblju od 2009. do 2013. godine proizveli smo više pšenice nego što nam je potrebno za vlastite potrebe, što se pozitivno odrazilo na bilancu vanjskotrgovinske razmjene. Znatno veći izvoz pšenice od uvoza, u promatranom razdoblju, rezultiralo je suficitom. U 2013. godini izvezli smo 411.700 tona pšenice u vrijednosti od 76,9 milijuna EUR., dok smo uvezli 28.113 tona pšenice u vrijednosti od 5,2 milijuna EUR, te je ostvaren suficit od 71,7 milijuna EUR.

U 2013. godini proizvedeno je 1.874.372 t kukuruza na 288.365 ha, čije prinos je bio 6,5 t/ha. Primjenom kvalitetnih agrotehničkih mjera uz povoljne klimatske prilike za uzgoj kukuruza ostvarili smo u 2013. godini rast prinosa kukuruza. Rast prinosa povećao je ukupnu proizvodnju kukuruza koja je u 2013. godini 44 % veća od proizvodnje kukuruza u 2012. godini.

U promatranom petogodišnjem razdoblju od 2009. do 2013. godine najveća proizvodnja kukuruza ostvarena je 2009. godine kada smo proizveli 2.182.521 t, što je 19% više u odnosu na petogodišnji prosjek (prosječna godišnja proizvodnja kukuruza u razdoblju od 2009. do 2013. godine iznosi 1.831.192 t).

U promatranom petogodišnjem razdoblju Republika Hrvatska je proizvela više kukuruza nego što joj je potrebno za vlastite potrebe, što se pozitivno odrazilo na izvoz koji je bio puno veći nego uvoz tih godina. U 2013. godini izvezli smo 121.581 tonu kukuruza u vrijednosti od 31 milijun EUR, dok smo uvezli 23.710 tona kukuruza u vrijednosti od 17,3 milijuna EUR, te je ostvaren suficit od 13,7 milijuna EUR.

U Republici Hrvatskoj je u 2013. godini požnjeveno ječma 53.796 ha na kojima je proizvedeno 201.339 t ječma, čije prinos bio 3,7 t/ha . Uslijed suše proizvodnja ječma u 2013. godini je u odnosu na prethodnu 2012. godinu smanjena 15 %. U petogodišnjem razdoblju od 2009. do 2013. godine najveću proizvodnju ječma bilježimo 2009. godine kada smo proizveli 243.609 tona ječma, što je 16 % veća od proizvodnja od petogodišnjeg prosjeka (prosječna godišnja proizvodnja ječma u navedenom razdoblju iznosi 209.409 t).

U promatranom petogodišnjem razdoblju razmjenom ječma ostvarujemo deficit. U 2013. godini izvezli smo 12.322 tona ječma u vrijednosti od 2,5 milijuna EUR, dok smo uvezli 35.171 tona ječma u vrijednosti od 8,8 milijuna EUR, te je ostvaren deficit od 6,3 milijuna EUR. Najveći dio uvoza odnosi se na pivarski ječam s obzirom na nedostatnu domaću proizvodnju.

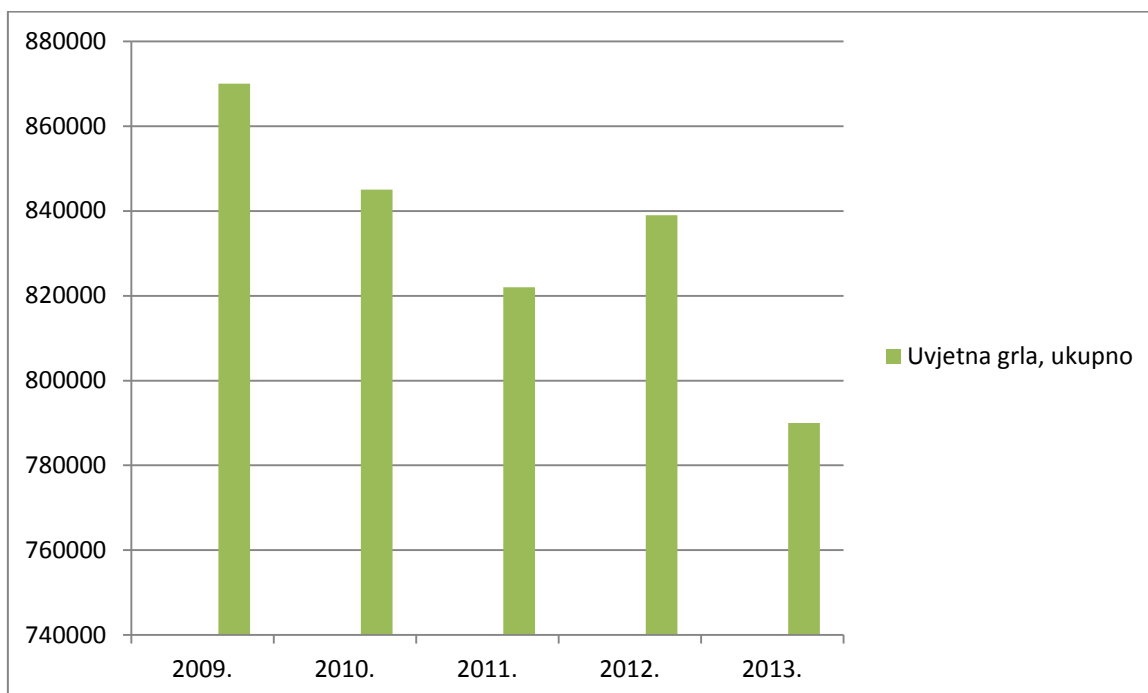
3.3.3. Stočarska proizvodnja

Stočarska proizvodnja ima važnu ulogu u poljoprivrednoj djelatnosti Republike Hrvatske s udjelom od 31,7% u vrijednosti ukupne poljoprivredne proizvodnje. Unatoč tome, uz stalni pad ukupne vrijednosti poljoprivredne proizvodnje i udio stočarstva u vrijednosti poljoprivredne proizvodnje kontinuirano pada.

Republika Hrvatska je veliki uvoznik hrane pa tako i proizvoda stočarstva. Intenzivnost poljoprivredne proizvodnje od 0,6 uvjetnih grla po hektaru korištene poljoprivredne površine govori o još uvijek nezadovoljavajućem stupnju razvijenosti stočarske proizvodnje i njezinoj slabijoj konkurentnosti. U strukturi stočarske proizvodnje najvažniju ulogu imaju govedarstvo, svinjogojstvo, peradarstvo te ovčarstvo i kozarstvo, dok konjogojstvo i pčelarstvo unatoč manjem apsolutnom udjelu u stočarstvu, pokazuju pozitivne trendove i značajan doprinos u svojim okvirima.

Posljednjih godina bilježi se intenzivan proces restrukturiranja u stočarskom sektoru, pri čemu se ova proizvodnja nastoji prilagoditi uvjetima otvorenog tržišta i postizanja više razine konkurentnosti proizvođača. Po ovome je 2013. godina bila prijelomna, ulaskom na otvoreno europsko tržište s jedne strane te izlaskom iz okruženja CEFTA- e došlo je do bitnih promjena tržišnih okolnosti i uobičajen ih trgovinskih obrazaca, uslijed čega je nastala potreba za pronalaskom novih tržišta i uspostavom novih tržišnih tokova. Gubitak tradicionalnih tržišta trećih zemalja te otvaranje domaćeg tržišta zajedničkom tržištu EU stvorilo je značajan pritisak na primarnu poljoprivrednu proizvodnju. Ova tržišna transformacija došla je u prilično nepovoljnom trenutku za stočarsku proizvodnju opterećenu novim uvjetima proizvodnje i trženja, zahtjevnijim uvjetima potrošača i okolišnim mjerama, kreditnim zaduženjima, kao i novim sustavom potpora. Uz sve navedeno nepovoljni klimatski uvjeti u 2012. godini dodatno su povećali troškove proizvodnje u 2013. godini, ali su i rezultirali smanjenom proizvodnjom stočne hrane što je dovelo do povećanja cijena stočne hrane najznačajnijeg faktora u izračunu pokrića varijabilnih troškova. Navedeno je uzrokovalo nestabilnost prihoda poljoprivrednih proizvođača, pad konkurentnosti i sposobnosti servisiranja novčanih obveza, povećanje rizika i samim time pada investicija. U 2013. godini došlo do daljnjeg smanjenja stočnog fonda pri čemu je broj uvjetnih grla prvi puta u posljednjih deset godina pao ispod 800.000.

Grafikon 5. Broj uvjetnih grla stoke od 2009. do 2013. godine

Izvor: Državni zavod za statistiku, obrada autora

Ovakva situacija u stočarskoj proizvodnji veliki je izazov za Republiku Hrvatsku, njezine proizvođače i sve prateće službe te zahtijeva dodatne napore kako bi se postojeće stanje konsolidiralo.

Tablica 3. Broj stoke i peradi

		2011.	2012.	2013.	2014.
Goveda	tis. grla	446	452	442	441
Svinje	tis. grla	1.233	1.182	1.110	1.156
Ovce	tis. grla	639	679	620	605
Koze	tis. grla	70	72	69	61
Perad	tis. kom	9.523	10.161	9.307	10.317

Izvor: Hrvatska gospodarska komora, Državni zavod za statistiku

Govedarska proizvodnja najznačajnija je grana stočarstva koja se u 2013. godini našla u teškom položaju obilježenom ukupnim padom proizvodnje, padom broja proizvođača i broja goveda uzrokovanih visokim troškovima proizvodnje, nepovoljnim klimatskim prilikama i kretanjima na otvorenom tržištu. Ukupan broj goveda u 2013. godini smanjen je za 2,0% u odnosu na prethodnu godinu, uvezeno je 111.120 grla goveda (7,4% manje u odnosu na 2012. godinu), a izvezeno 29.344 grla (11,2% manje u odnosu na 2012. godinu).

Govedarska se proizvodnja u Republici Hrvatskoj temelji najvećim dijelom na manjim mješovitim proizvodnim jedinicama, u kojima prevladava kombinirana pasmina goveda(simentalska). Manjim dijelom se ova proizvodnja odvija u specijaliziranim sustavima, gdje se za proizvodnju mlijeka pored simentalske koriste mliječne pasmine - holstein i smeđa. Broj krava po gospodarstvu je s prosječno tri krave u 2004. porastao na 6 krava u 2013 godini. Ovaj porast je prije svega rezultat smanjenja broja gospodarstava. Tako je broj registriranih posjednika goveda u Republici Hrvatskoj smanjen s 85.000 (2003.godine) na približno 35.000 (2013.godine), dok je broj isporučitelja mlijeka smanjen s 50.000 (2004.godine) na 12.639 (2013. godine).

U 2013. godini uvezli smo 7.987 t svježeg govedeg mesa (23,8% više nego u 2012. godini) i 2.236 t smrznutog govedeg mesa (14,7% manje nego u 2012. godini), dok smo izvezli 3.066 t svježeg govedeg mesa i 287 t smrznutog govedeg mesa.

Svinjogojska je proizvodnja organizirana najvećim dijelom na malim proizvodnim jedinicama u okviru obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava, gdje u većini slučajeva čini samo dio od ukupne poljoprivredne aktivnosti gospodarstva. Važnost svinjogojske proizvodnje očituje se u opskrbi stanovništva mesom budući da je svinjsko meso tradicionalno visoko zastupljeno u prehrani stanovništva te je najvažniji izvor animalnih bjelančevina. Osim toga ova proizvodnja važna je za prerađivačku industriju, industriju stočne hrane, preradu i finalizaciju ratarskih proizvoda i preradu nusproizvoda prehrambene industrije.

Ukupni broj svinja u 2013. godini bilježi smanjenje za 6,1%, u odnosu na 2012. godinu, od čega je najviše smanjen broj svinja u kategoriji od 20 do 50 kg i to za 41,1%, dok je povećan broj odojaka do 20 kg za 3,7 %, broj svinja T2 kategorije za 22,15% i krmača za 6,93%. U 2013. godini smanjen je količinski uvoz živih svinja za 33,56%, te izvoz za 1,75%. Veći dio potreba za svinjama koje ulaze u tov nadoknađujemo uvozom svinja kategorije do 50 kg (360. 187 kom. u 2013. godini, 34% manje nego u 2012. godini) što objašnjava pad ove kategorije u ukupnom broju svinja. Trend kontinuiranog pada broja krmača u prethodnim godinama prekinut je u 2013. godini što se pozitivno odrazilo na povećanje broja odojaka. Prema podacima s linije klanja, broj trupova svih kategorija smanjio se za 8,7 %, dok se broj trupova kategorije T1 i T2 smanjio za 10,6 % u odnosu na prethodnu godinu. Udio odojaka iz uvoza na liniji klanja gotovo je jednak broju domaćih odojaka. Tijekom 2013. godine nastavljen je trend povećanja mesnatosti svinja. U odnosu na 2012. godinu prosječna mesnatost tovljenika T1 kategorije porasla je za 0,14 postotnih poena, te je u 2013. godini iznosila 58,67%. Ovaj podatak se odnosi na ukupan broj tovljenika T1 kategorije isporučenih na liniju klanja u 2013. godini. Prosječna mesnatost tovljenika isporučenih na liniju klanja s velikih farmi u 2013. godini iznosila je 58,90% što je za 0,18% više u odnosu na prethodnu godinu.

Potrošnja svinjskog mesa kreće se na razini od 16,5 kg/stanovniku. Proizvodnja svinjskog mesa u 2013. godini smanjena je za 13,94 % u odnosu na prethodnu godinu. U 2013. godini uvezeno je 29. 633 t svježeg svinjskog mesa (99 % više u odnosu na 2012. godinu) i 31.007 t smrznutog svinjskog mesa (3,1 % manje u odnosu na 2012. godinu), dok je izvezeno 1. 278 t svježeg svinjskog mesa (71 puta više u odnosu na 2012. godinu) i 272 t smrznutog svinjskog mesa (128,3 % više u odnosu na 2012. godinu).

Uzgoj ovaca i koza posebno je osjetljiv dio poljoprivredne proizvodnje koja se pretežno odvija u područjima s težim uvjetima gospodarenja u kojima su zbog specifičnih geografskih i klimatskih uvjeta smanjene mogućnosti uzgoja drugih vrsta životinja. Glavni proizvodi ovčarstva i kozarstva su meso, mlijeko i za nas manje značajna vuna. Promatrano u odnosu na prethodnu godinu ukupan broj ovaca u 2013. godini bilježi pad od 8,75%, dok ukupan broj koza u navedenom razdoblju bilježi pad od 4,21% za isto razdoblje. Populaciju ovaca u Republici Hrvatskoj čini 16 pasmina, od kojih je 9 izvornih. Prema procjeni od sveukupnog broja uzgajanih ovaca oko 80 % pripada nekoj od izvornih pasmina, od kojih je najbrojnija dalmatinska pramenka.

Značaj ovčjeg i kozjeg mlijeka nije primarno u potrošnji konzumnog mlijeka već u proizvodnji visoko kvalitetnih ovčjih i kozjih sireva. Najveći dio mlijeka prerađuje se na OPG- u, a dio se isporučuje na tržište. Prema dostupnim podacima o ukupno proizvedenim količinama mlijeka u Republici Hrvatskoj tijekom 2013. godine, udio ovčjeg mlijeka činio je 1,24 % i kozjeg mlijeka 1,74 % od ukupno proizvedene količine.

Tijekom 2013. godine ukupno je isporučeno 2.723.363 kg ovčjeg mlijeka čijom se isporukom bavilo 439 proizvođača. Isporuka ovčjeg mlijeka u mljekare prati varijabilnost brojnog stanja ovaca, dok ukupna proizvodnja ovčjeg mlijeka od njega značajno odstupa što ukazuje na značajnu varijabilnost proizvodnje i potrošnje ovčjeg mlijeka koje se koristi za preradu u sireve na poljoprivrednim gospodarstvima. Tijekom 2013. godine isporukom kozjeg mlijeka bavilo se 150 proizvođača i ukupno je otkupljeno 3.613.983 kg mlijeka.

U Republici Hrvatskoj pretežno se kolje laka janjad i jarad, izvornih pasmina ovaca/koza, koja se uglavnom othranjuje na mlijeku i koja je cijenjena na tržištu. Samodostatnost ovčjeg i kozjeg mesa kreće se na razini od 81,76 %. Podaci govore da je u 2013. godini došlo do povećanja proizvodnje ovčjeg i kozjeg mesa od 2,9 %.

U usporedbi sa ukupnim brojem ovaca, podaci o razvrstavanju ovčjih trupova na liniji klanja ukazuju na praksu da se manji dio ovaca kolje u klaonicama, a značajno veći dio na farmama za vlastite potrebe. Vanjskotrgovinska bilanca kod ovaca izrazito je negativna budući da je u prethodnom petogodišnjem razdoblju zabilježen značajan uvoz svježeg te smrznutog ovčjeg mesa, dok je istovremeno izvoz bio zanemariv. U 2013. godini uvezeno je 1.517 tona svježeg i smrznutog ovčjeg mesa.

Peradarstvo je sektor koji ima solidnu perspektivu u proizvodnji peradarskog mesa i jaja, zahvaljujući tome što je dobrim dijelom uvedena visoka tehnologija proizvodnje. Peradarska proizvodnja uključuje uzgoj i držanje rasplodnih kokoši nesilica hibrida lakih pasmina, uzgoj pilenki za proizvodnju konzumnih jaja, uzgoj i držanje kokoši nesilica hibrida teških pasmina, proizvodnju jednodnevnog podmlatka, tov pilića, purića, pačića i guščića te klaonice peradi. Tijekom 2013. godine niz negativnih trendova u stočarskom sektoru odrazio se i na sektor peradarstva. Smanjen je ukupan broj peradi za 8,4% u odnosu na prethodnu godinu, što je ujedno i najniži broj peradi unazad pet godina.

Podaci o vanjskotrgovinskoj razmjeni za 2013. godinu ukazuju na povećanje uvoza svježeg i smrznutog peradskog mesa za 5,9% i pad izvoza peradskog mesa za 16,2% u odnosu na prethodnu godinu. Pokrivenost uvoza izvozom iznosila je 131,1% za svježe i smrznuto peradsko meso.

Samodostatnost u proizvodnji jaja kreće se na razini od 94,4%. Nakon nekoliko godina kontinuiranog pada proizvodnje jaja, tijekom 2013. godine zabilježeno je povećanje proizvodnje od 3,5% u odnosu na prethodnu godinu, ali je proizvodnja još uvijek znatno manja od proizvodnje ostvarene u 2009. godini. Poseban problem ovog sektora je osigurati da su objekti za držanje kokoši nesilica u skladu s propisima koji se odnose na dobrobit držanja kokoši nesilica, budući da se proizvodnja jaja odvija uglavnom u kaveznom sustavu proizvodnje. Ova prilagodba zahtjeva znatna dodatna ulaganja.

Tablica 4. Stočarska proizvodnja

	2010.	2011.	2012.	2013.
Kravlje mlijeko mil. litara	769	780	786	697
Jaja mil. komada	701	692	585	606
Med tone	2.088	2.832	2.520	2.387

Izvor: Hrvatska gospodarska komora, Državni zavod za statistiku

Proizvodnja mlijeka predstavlja osnovicu govedarske proizvodnje, s udjelom od 9% u vrijednosti ukupne poljoprivredne proizvodnje u 2013. godini, na koju je najvećim dijelom naslonjena proizvodnja govedeg mesa.

Tijekom 2013. godine proizvedeno je 696,1 milijuna l kravljeg mlijeka što u ukupnoj proizvodnji mlijeka u Republici Hrvatskoj čini 97,01%. U isporuci mlijeka otkupljivačima sudjelovalo je tijekom 2013. godine 12. 639 isporučitelja koji su isporučili 503. 851.844 kg mlijeka od čega 95 % I klase. U kvotnoj godini 2013/2014 proizvođačima koji isporučuju mlijeko dodijeljeno je 562.865.545 kg od ukupno 700.000.000 kg koliko iznosi nacionalna kvota A, dok je proizvođačima koji mlijeko izravno prodaju dodijeljeno 8. 374.806 kg od ukupno 65.000.000 kg koliko iznosi nacionalna kvota B. Broj muznih krava smanjen je za 6,94%, a ostalih krava za 5,02%. U ukupnom broju krava simentalska pasmina zastupljena je s 65,4%, holstein pasmina s 24,5 %, smeđa s 2,5%, križanci s 4,3%, a mesne i izvorne pasmine s 3,3 %.

Proizvodnja mlijeka doživjela je veliki pad u 2013. godini te je tako ukupna proizvodnja mlijeka smanjena za 10,7%, od čega je isporuka mlijeka otkupljivačima smanjena za čak 16,6% u odnosu na prethodnu godinu te se negativno odražava i na stabilnost mliječne prerađivačke industrije. Pad isporuke mlijeka nastao je kao posljedica odustajanja dijela proizvođača od ove proizvodnje te smanjenja broja krava. Kreditne obveze iz prethodnih godina, više cijene inputa te nestabilnost otkupnih cijena mlijeka, vrlo se negativno odrazilo na proizvođače zbog čega je došlo do prestanka isporuke mlijeka s oko 15 % farmi, i smanjenja broja mliječnih krava.

Pokrivenost uvoza mlijeka i mliječnih proizvoda izvozom tijekom 2013. godine iznosila je 26,11%. Ukupan uvoz mlijeka i mliječnih proizvoda iznosio je 159,3 milijuna EUR odnosno iskazano količinski 183.835 t. U odnosu na 2012. godinu došlo je do vrijednosnog rasta uvoza od 46,3%. Rastu uvoza mlijeka i mliječnih proizvoda znatno je doprinijelo povećanje uvoza mlijeka kao sirovine potrebne domaćim prerađivačkim kapacitetima uslijed smanjenja domaće proizvodnje mlijeka i otvaranja Hrvatske zajedničkom europskom tržištu.

Podaci o vanjskotrgovinskoj razmjeni ukazuju da je tijekom 2013. godine došlo do smanjenja uvoza svježih jaja za 29% i smanjenja izvoza svježih jaja za 39,6% te je pokrivenost uvoza izvozom iznosila 71%. Tijekom 2013. godine zabilježen je značajan rast uvoza tekućih žumanjaka jaja koji se u odnosu na prethodnu godinu povećao 7 puta. Čak 90% posto ovog uvoza obavljeno je nakon 1. srpnja 2013. godine, odnosno nakon ulaska RH u EU.

Uvoz meda u 2013. godini povećan je za 166 % u odnosu na 2012. godinu te iznosi 330 t. Izvoz meda smanjen je za 37 % u odnosu na 2012. godinu te iznosi 162 t u 2013. godini. Pokrivenost uvoza izvozom u 2013. godini bila je 105,7%.

U ovom sektoru provode se tržišne mjere pomoći u skladu s nacionalnim pčelarskim programom. Posljednja godina u kojoj se provodio Nacionalni pčelarski program za razdoblje od 2011. do 2013. godine, bila je 2013. godina. Predmetni Nacionalni program u potpunosti je bio financiran iz sredstava državnog proračuna Republike Hrvatske (ukupni iznos potpore u 2013. godini iznosio je 18.146.989,42 kn). Od 1. rujna 2013. počela je provedba Nacionalnog pčelarskog programa za razdoblje od 2014. do 2016. godine koji je 50 % financiran iz državnog proračuna RH te 50% iz proračuna Europske unije. Navedenim programom predviđena je provedba šest mjera (Kontrola i suzbijanje varooze, Tehnička pomoć pčelarstvu, Racionalizacija troškova selećeg pčelarstva, Obnova pčelinjeg fonda, Primijenjena istraživanja u pčelarstvu i Kontrola kvalitete meda).

3.3.4. Proizvodnja voća i povrća

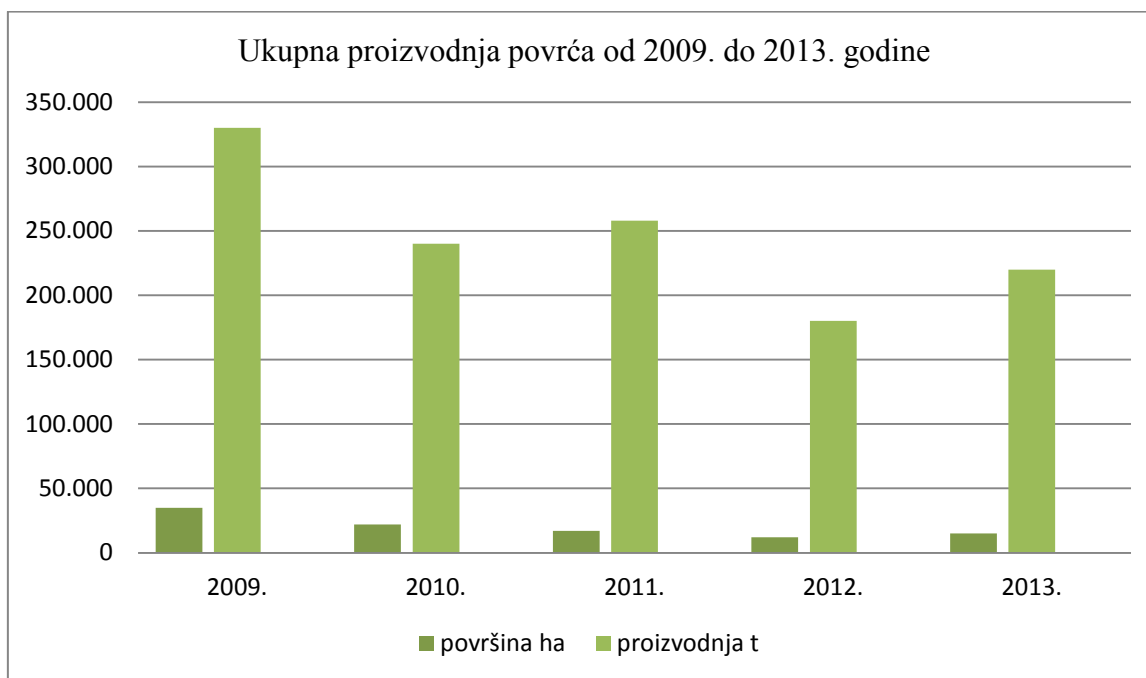
Proizvodnja povrća, zahvaljujući klimatskim, pedološkim i hidrološkim potencijalima moguća je tijekom cijele godine, ali unatoč ovoj činjenici zastupljenost povrća u ukupnoj vrijednosti outputa biljne proizvodnje u 2013. godini je svega 5,9%, što je nedovoljno u odnosu na potrebe stanovništva, turizma, prehrambene industrije, izvoza i mogućnosti zapošljavanja.

U proizvodnji povrća veći dio proizvodnje (na otvorenom, u staklenicima i plastenicima) zauzima intenzivna proizvodnja (8.137 ha), dok je manji dio proizvodnje ekstenzivna proizvodnja na obiteljskim poljoprivrednim gospodarstvima (2. 250 ha). Prosječna veličina gospodarstva je 1,9 ha, što je za 66 % manje u odnosu na prosječnu veličinu gospodarstva na nivou Republike Hrvatske i ima izravan utjecaj na nizak prirodu po hektaru od 20,77 t i nižu kvalitetu proizvoda te slabiju konkurentnost. U 2013. na površini od 10.387 ha, koliko je korišteno za proizvodnju povrća, a što čini svega 0,8% ukupno korištenoga poljoprivrednog zemljišta, proizvedeno je ukupno 215.826 t povrća. U razdoblju od 2009. do 2013. godine smanjuju se površine koje se koriste za proizvodnju povrća. U 2013. godini površine koje se koriste za proizvodnju povrća smanjile su se u odnosu na 2009. godinu za 43,1%. Nizak stupanj organiziranosti proizvođača u sektoru povrća (nema proizvođačkih organizacija) odražava se na slabiju konkurentnost na tržištu.

U ukupnoj vrijednosti uvoza poljoprivredno-prehrambenih proizvoda povrće čini 4,35%, dok u ukupnoj vrijednosti izvoza poljoprivredno-prehrambenih proizvoda povrće čini 0,74%. U 2013. godini uvezli smo povrća u vrijednosti od 92,5 milijuna EUR, dok smo ga izvezli u vrijednosti od 8,9 milijuna EUR te je ostvaren deficit u vrijednosti od 83,6 milijuna EUR. U odnosu na 2012. godinu, izvoz povrća u 2013. godini vrijednosno je smanjen za 5,5% (vrijednost izvoza povrća u 2013. godini smanjena je za 0,5 milijuna EUR), odnosno količinski izvoz povrća smanjen je za 8,3% (u 2013. godini izvezeno je 1. 217 t povrća manje nego u 2012.).

Uvoz povrća u 2013. godini bilježi rast. Iskazano vrijednosno uvoz povrća u 2013. godini u odnosu na 2012. godinu veći je za 26,5% (iskazano apsolutnim pokazateljima vrijednost uvoza povrća u 2013. godini veća je za 19,4 mil. EUR), odnosno iskazano količinski uvoz povrća veći je za 18,6% (u 2013. godini uvezeno je 19. 634 t povrća više nego u 2012. godini).

Grafikon 6. Ukupna proizvodnja povrća od 2009. do 2013. godine

Izvor: Državni zavod za statistiku

U Republici Hrvatskoj moguća je raznolika proizvodnja voća obzirom na klimatske, pedološke i hidrološke potencijale, ali to ne znači da je ona i značajno zastupljena u ukupnoj vrijednosti outputa biljne proizvodnje te u 2013. godini vrijednost outputa voća čini svega 7,5% ukupne vrijednosti outputa biljne proizvodnje, što je nedovoljno u odnosu na potrebe stanovništva, turizma, prehrambene industrije, izvoza i mogućnosti zapošljavanja. U proizvodnji voća u 2013. godini veći dio proizvodnje zauzima intenzivna proizvodnja od 220. 759 t na površini od 23. 807 ha, dok je znatno manji dio proizvodnje ekstenzivna proizvodnja na obiteljskim poljoprivrednim gospodarstvima (27. 181 t).

Prosječna veličina gospodarstva je 2,2 ha što je relativno malo i ima izravan utjecaj na nizak prirodu po hektaru (8,7 t/ha) i nižu kvalitetu proizvoda te slabiju konkurentnost.

Prosječna veličina gospodarstva je 2,2 ha što je relativno malo i ima izravan utjecaj na nizak prirodu po hektaru (8,7 t/ha) i nižu kvalitetu proizvoda te slabiju konkurentnost.

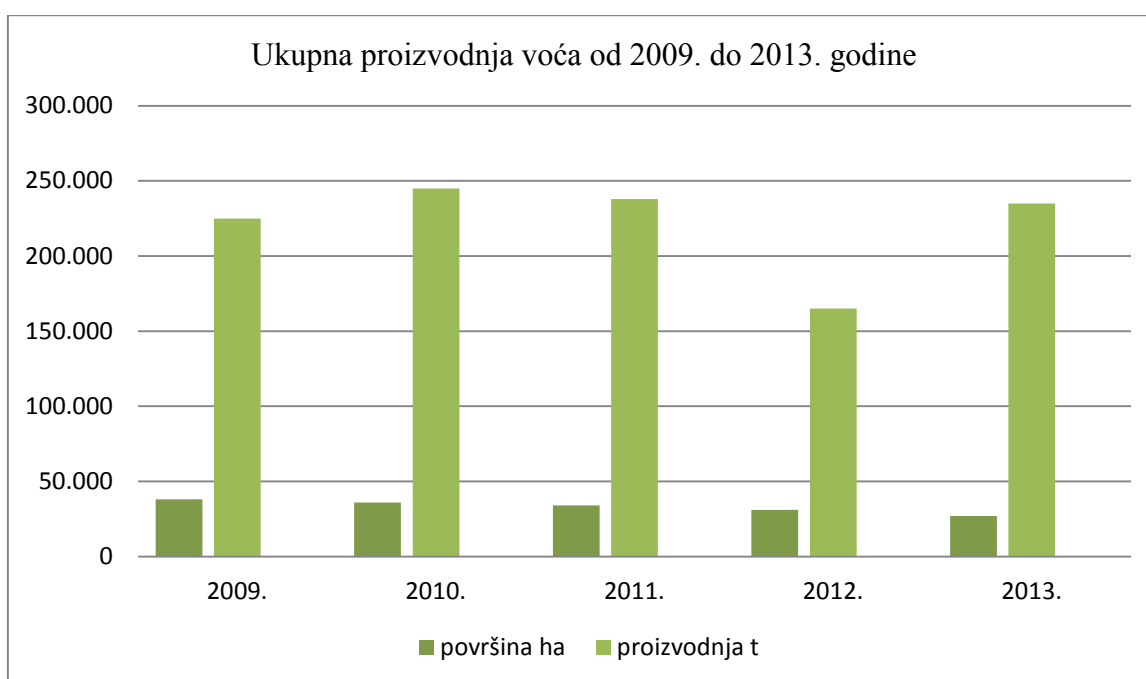
Pokazatelj slabe razvijenosti ovoga sektora je i podatak da su u 2013. godini znatno veće količine voća uvezene nego što je izvezeno iz Republike Hrvatske. U ukupnoj vrijednosti uvoza poljoprivredno- prehrambenih proizvoda voće čini 6,62% dok u ukupnoj vrijednosti izvoza poljoprivredno-prehrambenih proizvoda voće čini 1,58%.

U 2013. godini uvezli smo voća u vrijednosti od 140,9 milijuna EUR dok smo ga izvezli u vrijednosti od 19 milijuna EUR, čime je ostvarena negativna vanjskotrgovinska bilanca odnosno deficit iznosi 121,9 milijuna EUR.

U odnosu na 2012. godinu, izvoz voća u 2013. godini vrijednosno je smanjen za 6,2 milijuna EUR ili iskazano relativnim pokazateljima 24,5%, odnosno iskazano količinski izvoz voća je smanjen za 4.944 t ili iskazano relativnim pokazateljima 10,4%.

Promatrano u odnosu na prethodnu godinu uvoz voća u 2013. godini bilježi rast. Iskazano vrijednosno uvoz voća u 2013. godini veći je za 12,5 milijuna EUR ili iskazano relativnim pokazateljima 9,7 % odnosno iskazano količinski uvoz voća veći je za 9.302 t ili iskazano relativnim pokazateljima 5,5%.

Grafikon 7. Ukupna proizvodnja voća od 2009. do 2013. godine

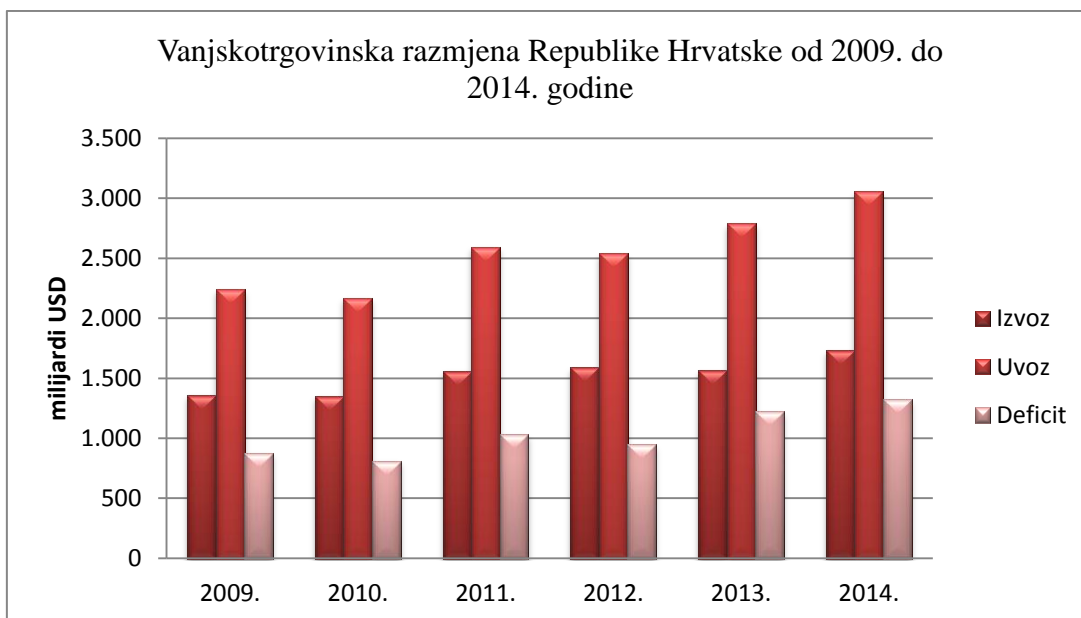
Izvor: Državni zavod za statistiku

3.3.5. Vanjskotrgovinska bilanca razmjene Republike Hrvatske

U 2013. godini ukupna vrijednost vanjskotrgovinske razmjene dobara i usluga iznosila je 26.117,7 milijuna EUR. Promatrano u odnosu na prethodnu 2012. godinu, ukupna vrijednost robne razmjene Republike Hrvatske povećana je 1,1%. Vrijednost izvoza dobara i usluga u 2013. godini, promatrano u odnosu na prethodnu 2012. godinu, smanjena je 0,4%, dok je vrijednost uvoza dobara i usluga povećana 1,9%.

Iskazano apsolutnim pokazateljima u 2013. godini, vrijednost izvoza ukupne robne razmjene iznosi 9.589,4 milijuna EUR, dok vrijednost uvoza ukupne robne razmjene iznosi 16.528,3 milijuna EUR. Veća vrijednost uvoza od izvoza rezultirala je deficitom od 6.938,8 milijuna EUR. Promatrano u odnosu na prethodnu 2012. godinu, deficit ukupne robne razmjene je povećan za 353,1 milijun EUR odnosno za 5,4%. Pokrivenost uvoza izvozom ukupne robne razmjene u 2013. godini iznosila je 58,0% i u odnosu na prethodnu godinu razina pokrivenosti manja je za 1,4%.

Grafikon 8. Vanjskotrgovinska razmjena Republike Hrvatske od 2009. do 2014.

Izvor: Hrvatska gospodarska komora, Državni zavod za statistiku

U 2014. godini uvezeno je poljoprivrednih i prehrambenih proizvoda u vrijednosti od 3 milijardi američkih dolara, te u ukupnom uvozu u Republici Hrvatskoj sudjeluje sa 13%.

4. IMPLEMENTACIJA AGRARNE I RURALNE POLITIKE U RH

Agrarna, odnosno poljoprivredna politika je segment gospodarske (ekonomske) politike i podrazumijeva cjelokupnu aktivnost nositelja gospodarske politike prema poljoprivredi. Organizator gospodarskih odnosa je Vlada, koja bi trebala osigurati uvjete za poštenu utakmicu, zaštititi javne interese kada se pojave sukobi između društvenih skupina, brinuti o zapošljavanju i racionalnoj upotrebi resursa. U provođenju svojih funkcija Vlada propisuje zakone i pravila ponašanja u ekonomskoj utakmici, ali i sama postaje sudionik mnogih gospodarskih aktivnosti.

Četiri osnovne sastavnice čine okosnicu poljoprivredne politike:

1. cilj poljoprivredne politike
2. sredstva, mjere i metode djelovanja
3. nositelji poljoprivredne politike
4. rezultati, odnosno učinci, kao posljedica agrarno-političkog djelovanja

Agrarna politika predstavlja cjelokupnu aktivnost nositelja ekonomske politike prema poljoprivredi; ona je, zbog toga, sastavni dio ekonomike poljoprivrede, bitna obilježja i osnovna načela agrarne politike određeni su elementima društveno- ekonomskih odnosa, odnosno gospodarskih sustava.

Svi navedeni elementi djeluju u određenom prostoru i vremenu i kao rezultat agrarno-političkog djelovanja javljaju se određeni učinci. Osnovni, dugoročni ciljevi AP u svakoj su zemlji određeni karakterom društveno-ekonomskih odnosa—npr. što potpunije i učinkovitije zadovoljiti potrebe cjelokupnog stanovništva za hranom, zaštititi postojeće odnose u proizvodnji. Kratkoročniji ciljevi su određeni brojnim čimbenicima koji se mogu razlikovati od područja do područja – npr. povećanje obujma poljoprivredne proizvodnje, mijenjanje strukture proizvodnje, porast proizvodnosti rada, porast priroda, učinkovitije korištenje uloženi sredstava, porast i stabilizacija dohotka od poljoprivrede, stabilne cijene poljoprivredno- prehrambenih proizvoda i drugo.

Odabir agrarno-političkih mjera ovisi o postavljenim ciljevima, a te mjere možemo svrstati u pet skupina:

- ekonomske – cijene, subvencije, vanjskotrgovinski i devizni režim
- administrativne – zakoni i propisi
- organizacijske – znanstvene, stručne, savjetodavne, upravne službe
- mjere uređenja zemljišta – agrarne reforme, arondacije, komasacije
- udruživanje proizvođača – zadruge, udruge, holding

Nositelji agrarne politike su upravni i izvršni organi vlasti (ministarstva, državne ustanove i službe), stručne i znanstvene ustanove i sami poljoprivredni proizvođači. Učinci agrarne politike su rezultat dobrog organiziranja ovih prethodnih sastojaka i najosjetljivije pitanje u cijelome sustavu agrarne politike.

4.1. Mjere i instrumenti

Sustav poljoprivrede odraz je mjera agrarne politike, ali i obratno, mjere agrarne politike proizlaze iz težnje da se poljoprivredni i ruralni razvitak prilagodi željenim gospodarskim ciljevima. Mjere poljoprivredne politike Republike Hrvatske državne su ekonomske mjere kojima se ostvaruju ciljevi poljoprivredne politike.

S obzirom na područje djelovanja mjere poljoprivredne politike dijele se na:

1. mjere tržišno – cjenovne politike
2. mjere strukturne politike i
3. mjere zemljišne politike

Mjere poljoprivredne politike moraju biti međusobno sukladne te se provode prema načelima neutralnosti i ravnopravnosti. Financiraju se iz državnog proračuna Republike Hrvatske i drugih izvora.

Tablica 5. Mjere poljoprivredne politike Republike Hrvatske

Mjere mijenjanja posjedovnih odnosa	Ekonomske mjere	Organizacijske mjere	Administrativne mjere	Agro i zoo mjere
Agrarna reforma	Politika cijena	Poljop. služba	Mjere zaštite i kontrole	Kemizacija
Komasacija	Porezi	Polj. školstvo	Mjere povlast.	Mehanizacija
Aronacija	Investicije	Znanost		Selekcija
Zemljišni maksimum	Krediti	Zakonodavstvo		Zaštita zdravlja
Zemljišni minimum	Planiranje	Propaganda		

Izvor: Tadić, 2010.

Kod mjera mjenjača posjedovnih odnosa osim agrarne reforme kao temeljne mjere, veoma bitne su mjere komasacije i arondacije koje se provode radi povećanja proizvodne sposobnosti i unaprjeđenja gospodarenja poljoprivrednim zemljištem, kao ograničenog i neobnovljivog prirodnog resursa.

Glavne ekonomske mjere odnose se na politiku cijena, poreze, investicije, kredite, subvencije, te ostale mjere koje imaju značajan utjecaj na razvoj poljoprivrede. Organizacijske mjere odnose se na razvoj same organizacije u poljoprivrednom sektoru, poput poljoprivrednih službi, školstva, znanosti, zakonodavstva, sve u cilju razvoja i održivosti poljoprivrednog sektora u Republici Hrvatskoj. Agro mjere odnose se na kemizaciju poljoprivrednih posjeda i proizvoda, tehnologiju i razvoj poljoprivrednih strojeva i opreme te brigu o zdravlju poljoprivrednika i stanovništva.

4.2. Zemljišna politika

Poljoprivredno zemljište je prema Zakonu o poljoprivrednom zemljištu dobro od interesa za Republiku Hrvatsku i ima njezinu osobitu zaštitu. Poljoprivrednim zemljištem se u smislu ovog zakona smatraju slijedeće poljoprivredne površine: oranice, vrtovi, livade, pašnjaci, voćnjaci, maslinici, vinogradi, ribnjaci, trstici i močvare, kao idruo zemljište koje se može privesti poljoprivrednoj proizvodnji. Nositelji prava vlasništva na poljoprivrednom zemljištu ne mogu biti strane fizičke i pravne osobe, osim ako međunarodnim ugovorom nije drugačije određeno. Nakon stjecanja nezavisnosti Republike Hrvatske i prijelaza sa socijalističkog na tržišno gospodarstvo sve poljoprivredno zemljište u bivšem društvenom vlasništvu prešlo je u vlasništvo države.

Obiteljska poljoprivredna gospodarstva predstavljaju okosnicu agrarnog razvoja odnosno temeljni oblik organizacije poljoprivredne proizvodnje u Hrvatskoj. Sadašnja veličina i rascjepkanost posjeda je vrlo nepovoljna. U usporedbi sa zemljama EU, Hrvatska ima vrlo malu prosječnu veličinu poljoprivrednih gospodarstava, koja je samo slična veličini rumunjskih poljoprivrednih gospodarstava (2,9 ha). Poljska, Mađarska i Italija imaju prosječnu veličinu poljoprivrednih gospodarstava ispod 10 ha, dok Finska odskaka od svih promatranih zemalja sa prosječnom veličinom od 72, 2 ha/ poljoprivrednom gospodarstvu.

S obzirom na vlasništvo prema poljoprivrednom zemljištu, u Hrvatskoj je karakteristično dvojno vlasništvo:

1. Poljoprivredno zemljište u državnom vlasništvu odnosno vlasništvu Republike Hrvatske
2. Poljoprivredno zemljište u privatnom vlasništvu odnosno u vlasništvu fizičkih i pravnih osoba

Prema podacima Ministarstva poljoprivrede u Hrvatskoj ima ukupno 2.695.000 ha poljoprivrednog zemljišta. Od toga je u privatnom vlasništvu 67%, a u državnom 33% poljoprivrednog zemljišta. U strukturi državnog poljoprivrednog zemljišta prevladava neobrađivo poljoprivredno zemljište (71%), dok na obrađivo poljoprivredno zemljište (oranice, vrtove, vinogradi, voćnjaci, maslinici i livade) spada 29%.

Prema Strategiji razvitka poljoprivrede Republike Hrvatske, obiteljsko poljoprivredno gospodarstvo je okosnica agrarnog razvoja, odnosno temeljni oblik organizacije poljoprivredne proizvodnje u Hrvatskoj. Međutim, sadašnja veličina i rascjepkanost posjeda je vrlo nepovoljna i glavni je ograničavajući čimbenik razvitka cjelokupne hrvatske poljoprivrede. Da bi se obiteljsko gospodarstvo osposobilo za racionalnu i profitabilnu proizvodnju nužno mu je osigurati optimalne proizvodne kapacitet, od čega je najvažnije poljoprivredno zemljište. Stoga je privatizacija državnog zemljišta jedinstvena prilika za povećanje poljoprivrednih gospodarstava i rješavanje zemljišnih vlasničkih prava.

Današnji osnovni zakonodavni okvir s obzirom na poljoprivredno zemljište sadrži:

- Zakon o poljoprivrednom zemljištu (NN 66/01, 48/05, 152/08, 39/13, 48/159)
- Strategija gospodarenja poljoprivrednim zemljištem u vlasništvu države (2001)
- Mjerila i uvjeti za provedbu privatizacije poljoprivrednog zemljišta (NN 13/02)
- Programi raspolaganja poljoprivrednim zemljištem koje donesu jedinice lokalne samouprave

Zakonom o poljoprivrednom zemljištu uređuju se ciljevi i mjere poljoprivredne politike, korisnici prava, seljačko gospodarstvo ili obiteljsko poljoprivredno gospodarstvo, institucijska potpora, administrativno praćenje i izvješćivanje u poljoprivredi te upravni i inspekcijski nadzor.

Poljoprivredno je zemljište dobro od interesa za Republiku Hrvatsku i ima njezinu osobitu zaštitu. Vlasništvo zemljišta ne mogu pravnim poslom stjecati strane pravne i fizičke osobe, osim ako međunarodnim ugovorom nije drugačije određeno. Ministarstvo nadležno za poljoprivredu uspostaviti će Informacijski sustav podataka o poljoprivrednom zemljištu u Republici Hrvatskoj u svrhu učinkovitijega gospodarenja poljoprivrednim zemljištem i praćenja tržišta poljoprivrednim zemljištem.

Informacijski sustav se sastoji od sljedećih podsustava:

1. Informacijski podsustav o raspolaganju poljoprivrednim zemljištem u vlasništvu države
2. Informacijski podsustav o raspolaganju poljoprivrednim zemljištem u vlasništvu fizičkih i pravnih osoba
3. Informacijski podsustav o održavanju i zaštiti poljoprivrednog zemljišta.

Agencija za poljoprivredno zemljište, jedinice područne (regionalne) samouprave, jedinice lokalne samouprave i Zavod za tlo u suradnji s drugim institucijama obvezni su voditi Informacijski sustav.

4.2.1. Korištenje poljoprivrednog zemljišta

Vlasnici i ovlaštenici poljoprivrednog zemljišta dužni su obradivo poljoprivredno zemljište obrađivati ne umanjujući njegovu vrijednost sukladno agrotehničkim mjerama. Pod agrotehničkim mjerama smatraju se: sprečavanje erozije, sprečavanje zakorovljenosti, čišćenje kanala, zabrana, odnosno obveza uzgoja pojedinih vrsta bilja na određenom području, suzbijanje biljnih bolesti i štetnika, korištenje i uništavanje biljnih otpadaka i dr. Agrotehničkim mjerama u svrhu zaštite poljoprivrednog zemljišta od erozije razumijeva se:

- ograničenje ili potpuna sječe voćaka, osim sječe iz agrotehničkih razloga,
- ograničavanje iskorištavanja pašnjaka propisivanjem vrsta i broja stoke, te vremena i načina ispaše,
- zabrana preoravanja livada, pašnjaka i neobrađenih površina strmim zemljištima i njihovo pretvaranje u oranice s jednogodišnjim kulturama,
- zabrana skidanja humusnog odnosno oraničnog sloja poljoprivrednog zemljišta,
- određivanje obveznog zatravljivanja strmog zemljišta,
- zabrana proizvodnje jednogodišnjih kultura odnosno obveza sadnje dugogodišnjih nasada i višegodišnjih kultura

Ovlaštenici i vlasnici poljoprivrednog zemljišta dužni su održavati dugogodišnje nasade i višegodišnje kulture podignute radi zaštite od erozije na tom zemljištu.

4.2.2. Raspolaganje poljoprivrednim zemljištem u vlasništvu države

Poljoprivredno zemljište u vlasništvu države može se dati u zakup fizičkoj i pravnoj osobi koja se bavi poljoprivrednom djelatnošću. Poljoprivredno zemljište u vlasništvu države dato u zakup ne može se dati u podzakup.

Poljoprivredno zemljište u vlasništvu države ovisno o vrsti korištenja zemljišta daje se u zakup na rok do 25 godina za sadnju voćnjaka, vinograda i lavande, 50 godina za sadnju maslinika, a za ostale vrste korištenja do 10 godina. Ako na zemljištu već postoje nasadi rok zakupa je dok nasadi ne budu amortizirani, a najduže 25 godina. Poljoprivredno zemljište u vlasništvu države daje se u zakup javnim natječajem.

Koncesija za korištenje poljoprivrednog zemljišta u vlasništvu države može se dati pravnoj i fizičkoj osobi u svrhu:

- biljne i stočarske proizvodnje na vrijeme od 10 do 20 godina,
- za dugogodišnje nasade na vrijeme od 20 do 50 godina.

Vlada Republike Hrvatske može svojom odlukom odrediti pojedine kategorije poljoprivrednog zemljišta u vlasništvu države za koje se ne može dati koncesija. Poljoprivredno zemljište u vlasništvu države za čije je korištenje data koncesija ne može se davati u zakup ili potkoncesiju.

Poljoprivrednim zemljištem u vlasništvu države raspolaže se sukladno Strategiji gospodarenja poljoprivrednim zemljištem u vlasništvu države. Strategiju donosi Vlada Republike Hrvatske na prijedlog Ministarstva.

Jedinice lokalne samouprave donose, u skladu sa Strategijom, program raspolaganja poljoprivrednim zemljištem u vlasništvu države za svoje područje, uz suglasnost Ministarstva.

Program treba sadržavati:

- ukupnu površinu poljoprivrednog zemljišta u vlasništvu države,
- podatke o dosadašnjem raspolaganju poljoprivrednim zemljištem u vlasništvu države,
- površine određene za povrat imovine,
- površine određene za prodaju,
- površine određene za koncesiju,
- površine određene za zakup.

Površine poljoprivrednog zemljišta utvrđuju se u Programu prema podacima iz katastra zemljišta. Prije donošenja Strategije i Programa jedinice lokalne samouprave ne mogu raspolagati poljoprivrednim zemljištem u vlasništvu države. Osnivanja seljačkog gospodarstva ili obiteljskoga poljoprivrednog gospodarstva, upis u registar te nasljeđivanje, uredit će se posebnim propisima.

Komasacija je skup administrativnih i tehničkih postupaka kojima se male i usitnjene površine poljoprivrednog zemljišta sjedinjuju u veće i uređenije, uređuju putne i kanalske mreže te sređuju vlasnički i drugi stvarnopravni odnosi na zemljištu.

Cilj komasacije je okrupnjavanje posjeda i katastarskih čestica u veće i pravilnije, radi njihovoga ekonomičnijeg iskorištavanja, stvaranja povoljnijih uvjeta za razvoj poljoprivredne proizvodnje, osnivanja i izgradnje poljoprivrednih putova, vodnih građevina za melioracije te izvođenja i drugih radova na uređenju zemljišta namijenjenog poljoprivredi. Do 1991. godine je prema podacima Državne geodetske uprave komasirano oko 822. 704 ha poljoprivrednog zemljišta, na području 11 jedinica područne (regionalne) samouprave. Na snazi je Zakon o komasaciji koji je donesen 1979. godine, a nije se mijenjao od 1987. godine.

Novim teritorijalnim ustrojem Republike Hrvatske primjena toga Zakona praktički je onemogućena. S obzirom na navedeno te na činjenicu da u Republici Hrvatskoj prevladavaju mali i usitnjeni posjedi poljoprivrednog zemljišta, koji ne pružaju zadovoljavajuće uvjete za uspješnu i rentabilnu poljoprivrednu proizvodnju, Ministarstvo poljoprivrede je krajem 2013. godine pristupilo izradi novog Zakona o komasaciji poljoprivrednog zemljišta. Nacrtom prijedloga Zakona o komasaciji poljoprivrednog zemljišta predlaže se da se komasacija provodi na temelju višegodišnjih programa, koje će donositi Hrvatski sabor, i godišnjih programa, koje će donositi Vlada Republike Hrvatske. Sukladno Programima, Agencija za poljoprivredno zemljište izrađivat će idejne projekte komasacije za pojedinu katastarsku općinu, kojima će se pokretati postupak komasacije.

Prema prvim pokazateljima komasacijom treba biti obuhvaćeno oko 280. 000 ha poljoprivrednoga zemljišta na području Republike Hrvatske. Prioritetno u odnosu na ukupno planirane površine, komasacijom je potrebno obuhvatiti 90.000 ha, u prvom šestogodišnjem razdoblju od 2014. do 2020. godine.

4.2.3. Mjere zemljišne politike

Zemljišna politika je važan dio strukturne politike. Međutim, zbog značenja i težine problema prema Strategiji poljoprivrede i ribarstva zemljišna politika predstavlja zasebnu cjelinu kojom se utječe na racionalno gospodarenje poljoprivrednim zemljištem uz sustavnu zaštitu okoliša.

Prema Strategiji poljoprivrede i ribarstva zemljišna politika uključuje nekoliko pitanja:

1. Tržište poljoprivrednog zemljišta
2. Raspolaganje državnim poljoprivrednim zemljištem
3. Denacionalizacija zemljišta (oduzeto od vlasnika u doba komunističke vladavine, ali i podržavljeno od bivših društvenih kombinata devedesetih godina)
4. Odvodnja zemljišta
5. Razminiranje poljoprivrednog zemljišta i dr.

Mjere zemljišne politike su skup mjera kojima se utječe na racionalno gospodarenje poljoprivrednim zemljištem kao dobrom od interesa za Republiku Hrvatsku, sukladno važećim zakonskim propisima, uz sustavnu i učinkovitu zaštitu okoliša.

Mjere zemljišne politike obuhvaćaju:

- dodjelu prava korištenja i prodaju poljoprivrednog zemljišta u vlasništvu države,
- unaprjeđivanje gospodarenja poljoprivrednim zemljištem,
- zaštitu poljoprivrednog zemljišta od onečišćenja.

Rješavanje različitih problema kao što je privatizacija državnog zemljišta, okrupnjavanje i povećavanje prosječne veličine obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava, zaštita poljoprivrednog zemljišta zahtijeva međusobno veću suradnju i aktivnost različitih institucija na nacionalnoj razini i razini lokalne samouprave, te gospodarskih subjekata.

4.3. Tržišno-cjenovna politika

Tržišnom- cjenovnom politikom utječe se na stabilnost domaćeg tržišta poljoprivrednih proizvoda, uz istodobno jačanje konkurentnosti hrvatske poljoprivrede.

Mjere tržišno-cjenovne politike:

1. mjere uređenja unutarnjeg tržišta
2. mjere uređenja trgovine s drugim zemljama i
3. izravna plaćanja

Mjere uređenja unutarnjeg tržišta obuhvaćaju tržišne intervencije i pravila koja se odnose na tržišnu intervenciju i tržišne standarde.

Mjere uređenja trgovine s drugim zemljama odnose se na uvoz ili izvoz poljoprivrednih proizvoda. U slučaju većih poremećajana unutarnjem tržištu Vlada može uvesti privremene zaštitne mjere sukladno propisima iz područja trgovine.

Mjerama tržišno-cjenovne politike koje su se provodile u proteklom razdoblju cilj je bio omogućiti stabilnost domaćeg tržišta poljoprivrednih proizvoda te ojačati konkurentnost hrvatske poljoprivrede. Tržišno-cjenovna politika odvijala se putem mjera poljoprivredne politike u dva osnovna područja:

- Izravnim plaćanjima
- Mjerama uređenja tržišta

Izravna plaćanja se u 2013. godini dijele na program izravne potpore, kao dio Zajedničke poljoprivredne politike, te na plaćanja u iznimno osjetljivim sektorima, kao oblik postojeće državne potpore koje Republika Hrvatska može primjenjivati u razdoblju od tri godine od pristupanja u EU.

Za proizvodnu 2013. godinu gornja granica za stvaranje obveza za program izravnih plaćanja iznosila je 2.891.476.600kn, od čega je iznos plaćanja iz Europskog poljoprivrednog jamstvenog fonda (EPJF) iznosio 722.869.150 kn. Za plaćanja u iznimno osjetljivim sektorima gornja granica za stvaranje obveza iznosila je 167.594.780 kn. Isplate za proizvodnu 2013. godinu odvijale su se tijekom veljače i svibnja 2014. godine, pri čemu je ukupno za izravna plaćanja isplaćeno 2.065.075.459,02 kn.

Zakonom o državnoj potpori poljoprivredi i ruralnom razvoju (NN 92/10, 127/10), uređuju se izravna plaćanja. Izravna plaćanja jesu plaćanja poljoprivrednim gospodarstvima za obavljanje poljoprivrednih aktivnosti radi potpore dohotku. Korisnici izravnih plaćanja jesu poljoprivredna gospodarstva upisana u Upisnik poljoprivrednih gospodarstava sukladno Zakonu o poljoprivredi, koja obavljaju poljoprivrednu aktivnost.

Poljoprivredna aktivnost podrazumijeva uzgoj poljoprivrednih kultura, držanje i uzgoj stoke i proizvodnju poljoprivrednih proizvoda ili održavanje zemljišta u stanju pogodnom za poljoprivrednu proizvodnju i očuvanje okoliša. Zahtjev za izravna plaćanja podnosi nositelj poljoprivrednog Agenciji za plaćanja. Ukupna sredstva predviđena za izravna plaćanja do dana pristupanja Republike Hrvatske u Europsku uniju utvrđuju se na razini proizvodne godine, sukladno iznosima osiguranim u Državnom proračunu.

Izravna plaćanja u 2011. godini obuhvaćaju osnovno plaćanje po poljoprivrednoj površini i proizvodno vezana plaćanja.

Osnovno plaćanje po poljoprivrednoj površini je plaćanje za:

- livade i pašnjake i
- sve ostale vrste korištenja zemljišta.

Proizvodno vezana plaćanja u biljnoj proizvodnji jesu plaćanja za:

- maslinovo ulje,
- šećernu repu i
- duhan.

Proizvodno vezana plaćanja u stočarstvu jesu plaćanja za:

- krave dojilje,
- ovce i koze,
- tov goveda,
- mliječne krave,
- rasplodne krmače i
- kravlje, ovčje i kozje mlijeko

Isplate izravnih plaćanja za prava utvrđena u određenoj proizvodnji godini vrši se izravno korisnicima prema sljedećoj dinamici:

- a) godišnje- za osnovno plaćanje po poljoprivrednoj površini, proizvodno vezana plaćanja u biljnoj i stočarskoj proizvodnji, po grlu stoke, osim za tov goveda,
- b) polugodišnje- za plaćanja za tov goveda i
- c) mjesečno- za plaćanja za mlijeko.

U 2014. godini će se nastaviti sa provedbom programa izravne potpore sukladno Uredbi Vijeća (EZ) br. 73/2009 od 19. siječnja 2009. godine i delegiranim i provedbenim aktima Europske komisije donesenim u svrhu provedbe te Uredbe. Također će se nastaviti primjena plaćanja u iznimno osjetljivim sektorima, s obzirom na to da je Republika Hrvatska dobila mogućnost da iz državnog proračuna tri godine nakon pristupanja isplaćuje ove potpore koje nisu sukladne Zajedničkoj poljoprivrednoj politici. Planira se da će mjere specifične potpore u 2014. godini, osim potpore za unaprjeđenje kvalitete mlijeka, obuhvaćati i potporu za unaprjeđenje kvalitete goveđeg mesa te potporu za unaprjeđenje kvalitete ovčjeg i kozjeg mesa. Na razini EU je tijekom 2011. godine započela rasprava o reformi ZPP-a za programsko razdoblje 2014. -2020. koja je trajala dvije i pol godine.

Države članice EU su na Vijeću ministara poljoprivrede u lipnju 2013. godine postigle kompromisni dogovor o reformi Zajedničke poljoprivredne politike. Temeljem toga, u prosincu 2013. godine objavljena je Uredba (EU) br. 1307/2013 Europskog parlamenta i Vijeća od 17. prosinca 2013. o utvrđivanju pravila za izravna plaćanja poljoprivrednicima u programima potpore u okviru zajedničke poljoprivredne politike i o stavljanju izvan snage Uredbe Vijeća (EZ) br. 637/2008 i Uredbe Vijeća (EZ) br. 73/2009, koja stupa na snagu 1. siječnja 2015. godine. Promjene unutar sustava izravnih plaćanja povezane su s brojnim i važnim odlukama koje svaka država članica treba donijeti s obzirom na specifičnosti svoga sektora poljoprivrede. Sukladno tome, Republika Hrvatska, kao i druge države članice EU, treba do 1. kolovoza 2014. godine obavijestiti Europsku komisiju o ključnim odlukama vezanim uz uspostavu i provedbu izravnih plaćanja u narednom programsko-financijskom razdoblju, u okvirima koji su zadani u osnovnoj uredbi.

Zakonom o zajedničkoj organizaciji tržišta poljoprivrednih proizvoda i posebnim mjerama i pravilima vezanim za tržište poljoprivrednih proizvoda („Narodne novine“, broj 82/13) ukinut je Zakon o uređenju tržišta poljoprivrednih proizvoda („Narodne novine“, broj 149/09, 22/11 i 120/12) i završen proces normativnog usklađivanja s europskim zakonodavstvom u području zajedničke organizacije tržišta poljoprivrednih proizvoda.

4.4. Strukturna politika

Mjere strukturne politike čini skup mjera kojima se potiče gospodarska učinkovitost poljoprivredne proizvodnje radi osiguranja stabilnog dohotka i primjerenog životnog standarda

poljoprivrednika na seoskom području te skladan razvitak poljoprivrednih regija i seoskih područja.

Mjere strukturne politike su potpore:

1. područjima s težim uvjetima gospodarenja u poljoprivredi,
2. razvitku poljoprivrede koja skrbi o prirodnom okolišu i očuvanju biološke raznovrsnosti,
3. investicijama u poljoprivredna gospodarstva,
4. stručnom osposobljavanju za rad u poljoprivredi,
5. ulasku mladih u poljoprivredu i ranijem umirovljenju poljoprivrednika,
6. regionalnom razvitku poljoprivrede i
7. dopunskim aktivnostima na poljoprivrednim gospodarstvima.

Tržišni dio zajedničke poljoprivredne politike ima cilj stabilizirati poljoprivredna tržišta i u vijek se potpuno financira od strane Odjela Garancije EAGGF fonda.

Početni cilj strukturne politike je bio ojačati strukturu gospodarstva kroz mjere kao što su investicijske pomoći, ali povećavajući otvorenost unutar politike kako bi se prepoznao položaj poljoprivrede u širem društveno-gospodarskom kontekstu ruralnog područja. Tradicionalna strukturna politika je financirana kroz Odjel upravljanja EAGGF fonda. Ali kako se pažnja javnosti i političara okrenula drugim aspektima poljoprivrede (osim zaštite hrane i osnovne proizvodnje), kao što su povećanje kvalitete okoliša, postaje raspoloživ i Odjel garancije (početno osiguran za zaštitu tržišta).

Pored tržišne politike i strukturalna politika se proširila unutar politike ruralnog razvoja i unutar drugog stupa zajedničke agrarne politike. Unutar sadašnjih financijskih perspektiva, promatrajući razdoblje od 2000. do 2006. godine, izdaci za prvi stup tržišne politike će biti ograničen na 40 biliona EUR na godinu, potpuno financiran od strane Odjela garancije. Planirani izdatak za ruralni razvoj će biti 15 biliona EUR na godinu, skoro polovicu će zajednički financirati Odjel garancije i upravljanja, a druga polovica će biti iz državnog proračuna. Politika ruralnog razvoja pokriva 22 mjere u 9 širokih kategorija za koje države članice mogu odabrati kako će postaviti planiranje ruralnog razvoja koji će zadovoljiti njihove određene potrebe (pošumljavanje poljoprivrednog zemljišta i druge mjere šumarstva promatraju se kao pojedinačne kategorije).

Hrvatski sabor donio je na sjednici 15. srpnja 2010. Zakon o državnoj potpori poljoprivredi i ruralnom razvoju (NN 92/10) u kojem su propisani modeli državne potpore, programi u sklopu modela, uvjeti za ostvarivanje potpore i iznosi za pojedine proizvodnje.

Bez korištenja financijske potpore nemoguće bi bilo održati konkurentnost, a u razdoblju koje slijedi treba učiniti iskorak i investicijama povećati proizvodnju, zaštititi okoliš i suočiti se na tržištu sa konkurencijom bez zaštitnih carina.²

Danas u Republici Hrvatskoj državna potpora obuhvaća: izravna plaćanja, mjere ruralnog razvoja te mjere posebne potpore poljoprivredi. Kako bi ostvarili pravo na državne potpore obiteljska poljoprivredna gospodarstva trebala bi biti upisana u Upisnik obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava (OPG). Subvencije u poljoprivredi su se financirale do 1992. po jedinstvenim kriterijima iz proračuna ondašnje države. Novčani poticaji i novčane naknade, iako i daleko najvažniji, nisu bili i jedini oblik subvencija. Država financijski potpomaže razvoj poljoprivrede otplatom kamata za pojedine kredite, subvencijom kamata, oprostima od plaćanja poreza i doprinosa, isplatom po jamstvima odobrenim za poljoprivredne programe, sanacijom poljoprivrednih poduzeća, marketinškom pripremom proizvoda za izvoz te potporom stručnim i znanstvenim institucijama koje se bave poljoprivredom.

² Jozanović, J.: Financijske potpore u poljoprivredi u 2008. godini, Članak iz Mljekarskog lista 01/2008

Mjera potpore dohotku poljoprivrednih gospodarstava namijenjena je korisnicima I. II. skupine koji su upisani u Upisnik poljoprivrednih gospodarstava do 31. prosinca 2010. Korisnici potpore dohotku I. skupine jesu obiteljska poljoprivredna gospodarstva čiji nositelj ili član u trenutku podnošenja zahtjeva za potporu dohotku ima status osiguranika mirovinskog osiguranja u svojstvu poljoprivrednika i najmanje 50 godina života za žene, odnosno 55 za muškarce. Korisnici potpore dohotku II. skupine jesu obiteljska poljoprivredna gospodarstva čiji nositelj ili član u trenutku podnošenja zahtjeva za potporu dohotku pripada jednoj od sljedećih kategorija:

- osoba je korisnik mirovine kao poljoprivrednik,
- osoba ima status osiguranika mirovinskog osiguranja u svojstvu poljoprivrednika i manje od 50 godina života za žene, odnosno 55 za muškarce,
- osoba ima najmanje 65 godina starosti, a ne ostvaruje dohodak po osnovi samostalnog ili nesamostalnog rada niti mirovinu.

Posebna potpora poljoprivredi obuhvaća:

- potporu za nadoknadu šteta poljoprivrednoj proizvodnji ili na sredstvima za poljoprivrednu proizvodnju,
- potporu za zatvaranje proizvodnih, prerađivačkih i marketinških kapaciteta
- potporu za spašavanje i restrukturiranje poljoprivrednih gospodarstava u teškoćama

4.5. Institucije i subjekti

Nositelji poljoprivredne politike su upravni i izvršni organi vlasti (Vlada, Ministarstvo poljoprivrede, Ministarstvo gospodarstva, Ministarstvo financija, uz suradnju Ministarstva zaštite okoliša i prostornog uređenja i Ministarstva turizma, Hrvatska gospodarska komora), stručne i znanstvene institucije i sami poljoprivredni proizvođači. Učinci agrarne politike su rezultat dobrog organiziranja ovih prethodnih institucija i najosjetljivije pitanje u cijelome sustavu agrara, odnosno poljoprivredne politike.

Institucije odgovorne za poljoprivredu i ruralni razvitak su:

- Ministarstvo poljoprivrede
- Agencija za plaćanje
- Hrvatska agencija za hranu
- Poljoprivredno savjetodavna služba
- Hrvatski stočarski centar
- Hrvatski veterinarski institut
- Zavodi (Zavod za zaštitu bilja u poljoprivredi Republike Hrvatske, Zavod za rasadničarstvo i sjemenarstvo, Zavod za tloznanstvo, Zavod za voćarstvo, Hrvatski zavod za vinogradarstvo i drugo)

Najvažnije institucionalno tijelo je Ministarstvo poljoprivrede, ribarstva i ruralnog razvoja, te je odgovorno za organizaciju i stručnu provedbu poljoprivredne politike Republike Hrvatske. Ministarstvo izrađuje Nacionalni program za poljoprivredu i seoska područja. Poljoprivredna politika provodi se prema Nacionalnom programu za poljoprivredu i seoska područja. On sadrži kratkoročne i srednjoročne ciljeve, mjere, vremenski slijed i rokove ostvarenja tih ciljeva, očekivane učinke te iznose i izvore novčanih sredstava za provođenje mjera poljoprivredne politike. Na prijedlog Vlade Republike Hrvatske Nacionalni program donosi Hrvatski sabor za razdoblje od najviše pet godina. Strategiju koja sadrži dugoročne ciljeve, mjere za njihovo ostvarenje i subjekte odgovorne za provedbu mjera u području poljoprivrede, šumarstva i ribarstva donosi Sabor na prijedlog Vlade. Zadnji Nacionalni program za poljoprivredu i seoska područja donesen je u srpnju 2003. godine, te je obuhvaćao pet poglavlja i to: I. Polazišta, II. Stanje i ograničenja poljoprivrede i seoskog prostora, III. Ciljevi poljoprivredne politike do 2005. godine

Poljoprivredna politika u Republici Hrvatskoj uključuje interakciju mnogih subjekata, koji često imaju suprotne i konkurentne ciljeve (poljoprivrednici, istraživači, dobavljači inputa, poljoprivrednici radnici, sindikati, poljoprivredno- savjetodavna služba, prerađivači, trgovci, potrošači, političari³). Odnosi između ovih subjekata mijenjaju se tijekom vremena, s obzirom na da nove tehnologije donose ekonomske, društvene i političke promjene.

U Hrvatskoj još uvijek prevladava mišljenje da su poljoprivrednici samo oni koji uzgajaju ječam, kukuruz ili imaju stočnu farmu.⁴ Razlog tome je nedovoljna informiranost o širini poljoprivredne djelatnosti, te mnogobrojnim mogućnostima koje ona nudi. U suvremenim uvjetima gospodarenja poljoprivrednik je puno više. Da bi uspio u poslu on mora biti informiran, aktivan, znatiželjan, vrijedan, obrazovan bez obzira kojom se proizvodnjom bavi.

Sve je više mladih ljudi koji su završili sasvim druge škole, ali se odlučuju za poljoprivrednu proizvodnju. Zaposleni osiguranici poljoprivrednici jesu osobe koje obavljaju poljoprivrednu djelatnost kao jedino i glavno zanimanje, a ujedno su vlasnici, posjednici, zakupci ili koncesionari poljoprivrednog zemljišta. U Hrvatskoj ih je 2009. godine bilo 35.000 tisuća, što je znatno manje u odnosu na 2000. godinu kad ih je bilo 83.000.

³ Franić, R. i Kumrić, O.: Agrarna i ruralna politika, Agronomski fakultet u Zagrebu, 2008.

⁴ Živković, S.,: Poduzetnička početnica za obiteljska poljoprivredna gospodarstva, Srpski demokratski forum, Zagreb, 2007.

4.6. Opis stanja i mogućnosti razvoja ruralnih područja

U Hrvatskoj se pod ruralnim područjima u najširem smislu smatraju područja izvan urbanih zona. Ruralni prostor određuju tri značajke: gustoća naseljenosti, način uporabe zemljišta i identitet zajednice. Tipična ruralna područja imaju nisku gustoću naseljenosti i većina raspoloživog zemljišta se koristi za poljoprivredu ili šumarstvo. S obzirom da ruralna područja u Hrvatskoj nisu konkretno definirana, kao kriterij određivanja uzima se gustoća naseljenosti prema OECD-u (<150 st/km²) ili gustoća naseljenosti prema EU (<100 s t/km²).

Tablica 6. Ruralni i urbani prostor Republike Hrvatske

	OECD- kriterij		EU- kriterij	
	km ²	%	km ²	%
Broj naselja				
Ruralni prostor	51.872	91,6	47.895	84,6
Urbani prostor	4.731	8,4	8.708	15,4
Ukupno	56.603	100,0	56.603	100,0

Izvor: Ministarstvo poljoprivrede, 2005. (SAPARD PROGRAM)

Prema kriteriju OECD-a Hrvatski ruralni prostor pokriva 91,6% ukupnog prostora s gustoćom naseljenosti od 41 stanovnik/km², dok je prema istom kriteriju gustoća naseljenosti urbanog prostora 491 stanovnik/km². Prema strožem kriteriju EU na ruralnom prostoru živi 84,6% stanovnika i prisutna je izrazito niska gustoća naseljenosti od oko 34 stanovnika/km², a gustoća naseljenosti urbanog prostora je 324 stanovnika/ km².

Ciljevi, nakon reforme Zajedničke agrarne politike, uvode politiku održivog ruralnog razvoja reguliran pomoću jedinstvenog zakonskog dokumenta koji će osigurati bolju povezanost između ruralnog razvoja te cjenovne i tržišne politike, te koji će unaprijediti sve aspekte ruralnog razvoja poticanjem sudjelovanja ruralnih aktera. Nova politika ruralnog razvoja, vezano uz poljoprivredne i druge aktivnosti teži:

- poboljšanju poljoprivrednog gospodarenja,
- osiguranju sigurnosti i kakvoće prehrambenih proizvoda,
- osiguranju dovoljnog i stabilnog prihoda poljoprivrednika,
- osiguranju izvještaja s obzirom na okolišne posljedice,
- komplementarnom razvoju i alternativnim djelatnostima koje uzrokuju zaposlenost,

s osvrtnom na sporu depopulaciju krajolika i jačanje ekonomske i socijalne kakvoće ruralnih područja,

- poboljšanju uvjeta života i rada, te izjednačiti mogućnosti za žene i muškarce.

U paketu Agende 2000 je prepoznata činjenica da zajedničku poljoprivrednu politiku ruralnog razvoja treba pratiti i dopuniti drugim instrumentima zajedničke agrarne politike, što će rezultirati ostvarenju ciljeva politike iz članka 33 (39) Ugovora. Agenda 2000 je uvela važne promjene poljoprivredno- strukturne i ruralne politike.

a) Ciljevi :

- Cilj 1 unapređuje razvojnu i strukturalnu prilagodbu regija u kojima je razvoj zastao
- Cilj 2 pridonosi socijalnoj preobrazbi regija koje imaju strukturalne poteškoće drugačije od onih navedenih u cilju 1
- Cilj 3 pokriva sve mjere vezane za razvoj humanih resursa izvan regija cilja 1.

b) Zajedničke inicijative

Zajednička inicijativa poznata kao LEADER je bila posebno dizajnirana 1990. godine kao model programa za zaštitu i razvoj lokalnih inicijativa ruralnog razvoja, s ciljem postavljanja zajedničke mreže grupa lokalnih akcija za budući prijenos znanja i razmjene iskustva. Unutar LEADER I (1991-1993.) i LEADER II (1994-1999.) postoje mnoge ruralne zajednice (općine), potpomognute fondovima EU, kojima je bio onemogućen razvoj, uvođenje prakse i inovativnih pristupa za poticanje razvoja lokalne ruralne ekonomije. LEADER+, nova inicijativa financirana od strane EAGGF, teži budućim koracima. Cilj je osnažiti primjenu visoke kakvoće, jedinstvene strategije za integrirani održivi razvoj ruralnih područja. U smjernicama za LEADER+ Komisija predlaže podupiranje uspješnih ključnih obilježja postojećeg LEADER pristupa, dok je LEADER + ambiciozniji i prilagođeniji za izazove europskih ruralnih područja.

Tri su činitelja koja u novije vrijeme utječu na poljoprivrednu politiku Europske unije:

- a) reforma Zajedničke poljoprivredne politike
- b) širenje Unije na istok
- c) liberalizacija u trgovini poljoprivrednim proizvodima prema pravilima Svjetske trgovinske organizacije (WTO)

4.7. Pretpristupni fondovi Europske unije u Republici Hrvatskoj

Unija je razvila programe pomoći zemljama Srednje i Istočne Europe kako bi što brže i kvalitetnije provele brojne gospodarske, političke i institucionalne reforme i zadovoljile kriterije za punpravno članstvo u EU. Do 2007. godine najznačajniji i najizdašniji izvori pretpristupne pomoći bili su Phare, ISPA i SAPARD. Nakon 2007. oni se kao takvi ukidaju. Njih nasljeđuje program IPA, koji je u upotrebi od 2007. do 2013. godine i kao takav glavni je skupni pretpristupni program Europske unije.

Phare program je za razdoblje od 2000. –2006. bio namijenjen na dva prioriteta područja: a) izgradnju institucija potrebnih za ulazak u EU i b) financiranje investicijskih projekata. ISPA program namijenjen je financiranju investicijskih projekata izgradnje transportne infrastrukture i infrastrukture povezane sa zaštitom okoliša. SAPARD program usmjeren je na rješavanje problema strukturnog prilagođavanja poljoprivrede i razvoja ruralnih područja zemalja kandidatkinja i na pružanje pomoći u provedbi zakonodavstva EU u području poljoprivredne politike. Kada zemlje kandidatkinje postanu članice EU uključuju se u zajedničku poljoprivrednu politiku i time dobivaju potporu za razvoj poljoprivrednog sektora.

Instrument pretpristupne pomoći – IPA (eng. Instrument for Pre- Accession assistance) novi je program pomoći za razdoblje od 2007. do 2013. g. koji zamjenjuje dosadašnje programe CARDS, Phare, ISPA i SAPARD.

Osnovni su ciljevi programa IPA pomoć u državama kandidatkinjama i potencijalnim kandidatkinjama u njihovom usklađivanju i provedbi pravne stečevine EU te priprema za korištenje strukturnih fondova. RH je korisnica IPA programa i to od 2007. godine do trenutka stupanja u članstvo EU. Za sveukupnu koordinaciju programa IPA u Hrvatskoj zadužen je Središnji državni ured za razvojnu strategiju i koordinaciju fondova EU, a za sveukupno financijsko upravljanje Ministarstvo financija.

Program IPA sastoji se od sljedećih pet komponenti: 1) IPA I- jačanje kapaciteta i izgradnja institucija; 2) IPA II- prekogranična suradnja; 3) IPA III- regionalni razvoj; 4) IPA IV- razvoj ljudskih potencijala, i 5) IPA V- ruralni razvoj.

4.7.1. IPA V- ruralni razvoj

Glavni cilj programa je unapređenje poljoprivrednog sektora i jačanje konkurentnosti poljoprivrednih proizvoda, poboljšanje tržišne efikasnosti i provedbe EU standarda te razvoj ruralne ekonomije. Program ima četiri prioriteta:

1. Poboljšanje tržišne efikasnosti I provedbe EU standard
2. Pripremne aktivnosti za provedbu poljoprivredno– okolišnih mjera i LEADER- a (program koji omogućava da se u pojedinim regijama ili mikroregijama, bez obzira na postojeće administrativne granice, stvaraju i sufinanciraju projekti koji uključuju što više interesnih motiva onih koji žive na tom prostoru)
3. Razvoj ruralne ekonomije
4. Tehnička pomoć

Kroz IPAV. komponentu za razdoblje 2007. –2013. na raspolaganju je bilo 146.108.888,00 eura IPA sredstava.

Sastoji se od tri prioriteta, a to su:

- prioritet 1- Poboljšanje tržišne učinkovitosti i provedbe standard Eu
- prioritet 2- Pripremne radnje za provedbu poljoprivredno- okolišnih mjera i lokalnih strategija ruralnog razvoja
- prioritet 3- Razvoj ruralne ekonomije
- Tehnička pomoć

Važno je naglasiti kako za planiranje proračuna Republike hrvatske sredstva predviđena proračunom EU u pojedinoj godini ne iskorištavaju se u istoj godini, nego implementacija traje 3 do 5 godina, ovisno o program. U skladu s tim potrebno je rasporediti alocirana sredstva iz jedne godine proračuna EU u nekoliko godina proračuna RH, a prema predviđenoj dinamici trošenja sredstava po godinama.

Od ugovorenih sredstava najveći postotak ima program IPA iz 2007. i to 65,59% dok su preostala četiri programa s postotkom ugovorenosti ispod 35%. Sukladno tome, program IPA V koji je važan za poljoprivredu ima najbižu iskorištenosti sa samo 4,0% ugovorenih sredstava od ukupno namijenjenih za taj program. Znači, u razdoblju od 2007. do 2010. godine Hrvatskoj je dodijeljeno 374,57 milijuna eura kroz pet komponenti IPA programa. Od toga RH je ugovorila sredstva u iznosu od 60,6 milijuna eura, što je tek 16,17% ukupno dodijeljenih sredstava. Republika Hrvatska u 2013. godini je u zadnjoj godini implementacije IPARD programa. S dvjema mjerama, 101 i 103, krenula je još u 2010. godini, dok je s mjerama 301 i 302 krenula od početka 2011. godine.

Može se reći da je RH dosegla gotovo polovicu puta, obzirom na činjenicu da se IPARD program implementira sve do početka 2014. godine.

Agencija za plaćanja u poljoprivredi, ribarstvu i ruralnom razvoju do sada je ugovorila 258.552.450,38 kn bespovratne potpore na mjerama 101, 103 i 302, čemu treba pridodati 190.617.695,06 kn za projekte iz mjere 301 (ruralna infrastruktura) za koje su potpisani memorandumi o razumijevanju s korisnicima s kojima će se, po dovršetku postupka javne nabave, potpisati konačni ugovori.

S takvim rezultatima trenutno se nalazi na razini iskorištenosti raspoloživih sredstava od 37,63%. Iskorištenost varira ovisno o mjeri (mjera 302-9,40%, mjere 101 i 103-30,52% te mjera 301-67,7%).

Treba istaknuti da se u obradi nalaze prijave iz prethodnog natječaja za 2012. godinu, mjere 101, 103 koji je po odazivu bio rekordan sa 165.966.289,50 kn zahtijevane potpore, kao i onog za mjeru 302 gdje je zahtijevana potpora 14.841.456,39 kn, iskorištenost popeti na nekih 48-50%.

Budući da je RH sada punopravna članica Europske unije, nastavno na IPARD program Ministarstvo poljoprivrede intenzivno radi na finalizaciji Programa ruralnog razvoja Republike Hrvatske za razdoblje 2014. -2020. koji će kroz niz mjera, podmjera i različitih ulaganja pružiti nove mogućnosti razvoja svih sektora poljoprivrede, a njegova će provedba započeti uskoro.

Važno je naglasiti da će Program ruralnog razvoja 2014. -2020. pružati mnogo više mogućnosti od IPARD programa za ulaganja u razvoj ruralnih područja. Kroz mjere Programa ruralnog razvoja sufinancirat će se projekti koji će zasigurno pridonijeti intenziviranju i jačanju poljoprivrednih i ostalih gospodarskih aktivnosti, zapošljavanju stanovništva u ruralnom području, te općenito održivom razvoju ruralnih područja.

4.8. Mjere ruralnog razvoja

U 2013. godini nacionalne mjere ruralnog razvoja definirane su Zakonom o potpori poljoprivredi i ruralnom razvoju („Narodne novine“, broj 120/12, i 136/12), a obuhvaćaju:

- potporu za osiguranje od mogućih šteta proizvodnji u poljoprivredi,
- potporu za organizaciju manifestacija,
- potporu za proizvode s oznakama kvalitete i IAKS mjere.

IAKS mjere ruralnog razvoja su:

- potpora za očuvanje izvornih i zaštićenih pasmina domaćih životinja,
- potpora za očuvanje izvornih i zaštićenih vrsta i kultivira poljoprivrednog bilja,
- potpora za ekološku poljoprivrednu proizvodnju,
- potpora za integriranu poljoprivrednu proizvodnju,
- potpora za područja s težim uvjetima gospodarenja u poljoprivredi.

4.8.1. Potpora dohotku

Potpore dohotku bila je potpora nevezana uz proizvodnju, sa ciljem zbrinjavanja i osiguranja primjerenijeg životnog standarda, uza stvaranje pretpostavke za postupno smanjenje aktivnosti u poljoprivredi. Potpora je bila namijenjena za mala, nekonkurentna, poljoprivredna gospodarstva čiji su članovi starije životne dobi, ali još radno aktivni. Riječ je o manjim, staračkim, gospodarstvima koja su ispod praga ekonomske održivosti i postaju socijalna kategorija. Pravo na potporu ostvarivalo se na temelju Pravilnika o provedbi mjere potpore dohotku poljoprivrednih gospodarstava („Narodne novine“, broj 33/12).

U 2013. godini nije se provodila mjera potpore dohotku, već je samo isplaćena potpora na temelju zahtjeva iz 2012. godine u iznosu od 79.823.416,76 kn za 11.825 korisnika.

4.8.2. Potpora kapitalnim ulaganjima

Cilj ove potpore bio je povećanje i modernizacija proizvodnoga kapaciteta te unapređenje uvjeta proizvodnje poljoprivrednih gospodarstava, kao i fizičkih i pravnih osoba koje se bave ulovom i uzgojem ribe. Potpora kapitalnim ulaganjima investicijska je potpora koja se od 2007. do 2009. godine ostvarivala na temelju Pravilnika o provedbi modela kapitalnih ulaganja u poljoprivredi, ribarstvu i šumarstvu („Narodne novine“, broj 73/07 i 66/08).

Potporom su se dodjeljivala nepovratna sredstava za sufinanciranje troškova izgradnje, rekonstrukcije i opremanja objekata, kupovine uzgojno valjanih grla stoke, novih strojeva i mehanizacije te podizanja nasada voćnjaka, maslinika i vinograda.

Novim Pravilnikom o potpori za kapitalna ulaganja u poljoprivredi („Narodne novine“, broj 46/11 i 103/11), koji je usklađen s IPARD programom, omogućeno je financiranje iz državnog proračuna samo onih sektora i korisnika koji nisu obuhvaćeni IPARD programom.

4.8.3. Mjere u sklopu IPARD programa

IPARD program službeno je odobrila Europska komisija 25. veljače 2008. godine Odlukom EK-a C (2008.) 690 (zadnja promjena - Odluka EK-a C (2013.) 6856 od 18. listopada 2013). Programom su definirana tri strateška prioriteta djelovanja, a za svako su prioritetno područje određeni specifični ciljevi koji će se ostvariti odgovarajućim mjerama:

Prioritet 1. Poboljšanje tržišne učinkovitosti i provedbe standarda Zajednice

Mjera 101. Ulaganje u poljoprivredna gospodarstva radi restrukturiranja i dostizanja standarda Zajednice

Mjera 103. Ulaganje u preradu i trženje poljoprivrednih i ribljih proizvoda u svrhu restrukturiranja tih aktivnosti i dostizanja standarda Zajednice.

Prioritet 2. Pripremne radnje za provedbu poljoprivredno- okolišnih mjera i lokalnih strategija ruralnog razvoja

Mjera 201. Radnje za poboljšanje okoliša i krajolika

Mjera 202. Priprema i provedba lokalnih strategija ruralnog razvoja

Prioritet 3. Razvoj ruralne ekonomije

Mjera 301. Poboljšanje i razvoj ruralne infrastrukture

Mjera 302. Diversifikacija i razvoj ruralnih gospodarskih aktivnosti

4.9. Daljnje iskorištavanje fondova

EU fondovi su glavni izvori financiranja investicija na Europskoj razini koji pomažu državama članicama u gospodarskom oporavku i rastu, očuvanju i stvaranju novih radnih mjesta te pružaju mogućnosti za održivi razvoj u skladu sa strategijom “Europa 2020”. Glavni cilj politike vezano uz korištenje sredstava iz ESI fondova je dovesti Hrvatsku do održivog razvoja i uravnoteženog gospodarskog rasta.

Kohezijska politika usmjerena je na ostvarivanje tri cilja:

- Konvergenција- smanjivanje razlika u razvoju između regija EU
- Regionalna konkurentnost i zapošljavanje– rast zapošljavanja kroz jačanje konkurentnosti i - privlačnosti pojedinih regija za poduzetnike i investitore
- Teritorijalna suradnja - jačanje prekogranične suradnje između zemalja i regija

Namijenjena je zemljama članicama čija je vrijednost bruto nacionalnog proizvoda po stanovniku manja od 90 posto prosjeka EU- a.

Kohezijski fond namijenjen je financiranju velikih projekata vrijednosti preko 25 milijuna eura, gdje je maksimalni iznos sufinanciranja 85%. Sveukupno će se reformom kohezijske politike na raspolaganje staviti do 351,8 milijardi eura, a u cilju ulaganja u europske regije, gradove i realno gospodarstvo. Ona će biti glavno sredstvo ulaganja Europske unije za ostvarivanje ciljeva strategije Europa 2020.: stvaranje rasta i otvaranje radnih mjesta, rješavanje pitanja klimatskih promjena i ovisnosti o energiji te smanjenje siromaštva i socijalne isključenosti. Tome će se pridonijeti usmjeravanjem sredstava iz Europskog fonda za regionalni razvoj na ključne prioritete poput potpore malim i srednjim poduzećima, a cilj je tijekom sedmogodišnjeg razdoblja udvostručiti potporu sa 70 na 140 milijardi EUR. U okviru svih europskih strukturnih i investicijskih fondova više će se usmjeriti na rezultate i uspostaviti će se nova pričuva za postignute rezultate čime će se potaknuti dobri projekti. Naposljetku, učinkovitost u okviru kohezijske politike, ruralnog razvoja i fonda za ribarstvo bit će povezana i s ekonomskim upravljanjem kako bi se po taknula usklađenost država članica s preporukama EU- a iz europskog semestra.

Europski poljoprivredni fond za ruralni razvoj(Agricultural Fund for Rural Development, EAFRD) ima za cilj jačanje europske politike ruralnog razvoja i pojednostavljivanje njezine provedbe. Konkretno, poboljšava upravljanje i kontrolu nad politikom ruralnog razvoja za razdoblje 2007. -2013. Fond se financira sredstvima Zajeničke poljkoprivredne politike (CAP) i pridonosi ostvarivanju ciljeva strategije Europa 2020 promicanjem održivog ruralnog razvoja u cijeloj Europskoj uniji. Pridonosi ekološkoj i teritorijalnoj ravnoteži, zaštiti klimatskih uvjeta i uvođenju inovacija u poljoprivredni sektor.

Za razdoblje od 2007. do 2013. godine, programu je na namijenjeno 96,4 milijarde eura. U novom financijskom razdoblju od 2014. do 2020. godine, planirani proračun programa trebao bi iznositi 84,93 milijarde eura.

Sredstvima programa mogu se koristiti poljoprivredni gospodarski subjekti, poljoprivredne organizacije, udruge i sindikati, udruge za zaštitu okoliša, organizacije koje pružaju usluge u kulturi zajednice, uključujući medije, udruge žena, poljoprivrednici, šumari i mladi.

Europski fond za garancije u poljoprivredi(European Agricultural Guarantee Fund, EAGF) podupire održivu poljoprivredu te financira izravna plaćanja poljoprivrednicima i mjere koje reguliraju poljoprivredna tržišta, npr. intervencije i povrat sredstava za izvoz.

U razdoblju od 2014. do 2020. godine, proračun programa je 313 milijardi eura. Sredstvima programa mogu se koristiti poljoprivredna gospodarstva, čiji se prihodi podupiru putem ovog fonda u zamjenu za poštivanje standarda zaštite okoliša, dobrobiti životinja, sigurnosti hrane i održavanje zemljišta u dobrom stanju.

Možemo zaključiti kako su fondovi za ruralni razvitak i unaprijeđenje agrarnog sektora u širokoj upotrebi, te bi trebali slijediti primjere drugih europskih zemalja koje uspješno, pogotovo individualno povlače financijska sredstva iz EU. Naime, za unaprijeđenje fondova u RH trebalo bi veću pažnju usmjeriti na bolje davanje informacija o fondovima, natječajima, procesu apliciranja za određeni fond kako bi se moglo povući što više financijskih sredstava.

5. ZAJEDNIČKA POLJOPRIVREDNA POLITIKA EU

Zajednička poljoprivredna politika je najveći, najopsežniji i proračunski najizdašniji program EU- a, a najveći dio zakonodavne regulative otpada upravo na CAP. Zajedničkom politikom bilo je teško upravljati jer pretpostavlja postojanje zajedničkih cijena i instrumenata zajedničkog upravljanja cijenama, zajedničko financiranje, mjere potpore i instrumente zaštite prema inozemstvu. Njezino upravljanje još više se kompliciralo monetarnim poremećajima zbog zajedničkog određivanja cijena u ECU- ima i nametanja tzv. Zelene valute. Ti neizbježni mehanizmi dio su prvog okvira zajedničke agrarne politike, dok drugi danas čini politika ruralnog razvoja. Organizacija unutarnjeg poljoprivrednog tržišta omogućuje sigurno opskrbljivanje prehrambenim proizvodima po razumnim cijenama, ali ne jamči ostvarenje ostalih ciljeva Ugovora, kao što su povećanje produktivnosti i životnog standarda poljoprivrednog stanovništva. Ostvarenje tih ciljeva zahtijeva aktivnu socio– strukturalnu politiku, koja zajedno s ostalim zajedničkim politikama, regionalnom i socijalnom, može osigurati budućnost ruralnom stanovništvu na Unutarnjem tržištu.

Pravne temelje CAP- a čine članci 38 do 44 Ugovora o funkcioniranju EU- a. Članak 39 nabraja ciljeve Zajedničke poljoprivredne politike, a to su:

- povećanje poljoprivredne produktivnosti
- osiguranje odgovarajućeg životnog standarda poljoprivrednog stanovništva
- stabilizacija tržišta
- sigurna opskrba
- osiguranje razumnih cijena za potrošače⁵

⁵ Kandžija, V., Zajednička agrarna politika Europske Unije, Ekonomski pregled, Zagreb, 2002.

5.1. Uređenje Zajedničke poljoprivredne politike

Zajednička poljoprivredna politika (ZPP) funkcionira kroz provedbu mjera iz tzv. I i II stupa. I stup ZPP-a bavi se pitanjima uređenja jedinstvenog tržišta poljoprivredno-prehrambenih proizvoda i osiguranja dohotka poljoprivrednih proizvođača (izravna plaćanja), dok se II stup bavi strukturnim pitanjima u poljoprivredi i ruralnim područjima (mjere ruralnog razvoja).

Osim I i II stupa, ZPP u širem smislu obuhvaća i ostale segmente politike nužne za održivu poljoprivrednu proizvodnju i funkcioniranje zajedničkog tržišta – sigurnost hrane, zaštita okoliša, prirode, dobrobit životinja, kvaliteta proizvoda, promocija proizvoda, klimatske promjene, pravila državnih potpora i drugo.

Poljoprivreda predstavlja samo manji dio europskog gospodarstva: nešto više od 1% BDP-a zemalja članica. Međutim, o njemu ovisi oko 20% stanovništva Unije i ima veliko značenje za nju, jer: osigurava neovisnost EU-a, prvenstveno u prehrani; opskrbljuje agroindustriju Unije i mnoge druge, te doprinosi razvoju drugih industrija, ruralni prostor zauzima oko 90%.

Tablica 7. Sastavnice i financiranje Zajedničke poljoprivredne politike

Sastavnice ZPP-a	Financiranje ZPP-a
I STUP	EAGF (cca 80 % poljop. proračuna)
-Izravna plaćanja	- (70%)
- Mehanizmi uređenja tržišta	- (10%)
II STUP	EAFRD (cca 20% poljop. proračuna)
-Mjere ruralnog razvoja	
OSTALO	
-Sigurnost hrane	
-Politika kvalitete	
-Pravila državnih potpora	
-Zaštita okoliša i prirode	
-Dobrobit životinja	

Izvor: Eurostat, obrada autora

ZPP je u svojim pedeset godina postojanja doživjela brojne transformacije, a po opsegu pravne stečevine i izdvajanjima iz EU proračuna (42% u razdoblju 2007.-2013.) može se reći kako spada u najsloženije EU zajedničke politike. Rashodi za provedbu mjera ZPP-a planiraju se za sedmogodišnje razdoblje. Godina 2013. zadnja je godina važećeg financijskog razdoblja 2007.-2013. godina. Novo financijsko razdoblje počinje s 2014. godinom, a ono će sa sobom donijeti i reformu postojećeg ZPP-a⁶

5.2. Provedba Zajedničke poljoprivredne politike

Provedba ZPP-a financira se kroz dva poljoprivredna fonda – Europski poljoprivredni garancijski fond (eng. EAGF- European Agricultural Guarantee Fund) i Europski fond za ruralni razvitak (eng. EAFRD- European Agricultural Fund for Rural Development).

I stup ZPP- a, obuhvaća mehanizme uređenja unutrašnjeg tržišta, koji su danas vrlo ograničenog djelovanja u smislu vrste i obujma proizvoda na koje se odnose, te mehanizme trgovinskog režima. Funkcioniranje ovih mehanizama omogućeno je financiranjem iz EAGF. U smislu izdvajanja iz EU proračuna, najznačajniji mehanizmi uređenja tržišta poljoprivredno-prehrambenih proizvoda obuhvaćaju potpore u sektoru vina, voća i povrća, izvozne subvencije te intervencijski otkup i skladištenje. Osim mehanizama koji imaju izravan utjecaj na rashode EU proračuna, u primjeni su i ostali važni mehanizmi regulacije tržišta- proizvodna ograničenja (mlijeko, šećer, vinogradi), zajednička carinska tarifa, tržišni standardi i drugo. Rashodi za provedbu mehanizama uređenja tržišta čine oko 10% ukupnih planiranih ZPP rashoda u razdoblju 2007. – 2013. godina.

⁶ Jurišić, Ž., Hrvatska poljoprivredna politika i moguće posljedice reforma zajedničke poljoprivredne politike EU, Ministarstvo poljoprivrede, ribarstva i ruralnog razvoja, 2011.

5.2.1. I STUP ZPP-A

Kod izravnih plaćanja unutar I stupa ZPP- a, radi se o kompenzaciji specifičnog i nepovoljnijeg položaja poljoprivrednika u odnosu na proizvođače u drugim sektorima gospodarstva. Izravna plaćanja dodjeljuju se na godišnjoj razini i danas su uglavnom u obliku proizvodno nevezanih plaćanja, što znači da nisu vezana uz vrstu i obujam poljoprivredne proizvodnje. Od njihovog uvođenja 1992. godine do danas, izravna plaćanja doživjela su brojne transformacije – od plaćanja vezanih uz vrstu i obujam proizvodnje (eng. coupled) - npr. plaćanja po ha žitarica, plaćanja po grlu krave, pa do onih nevezanih uz vrstu i obujam proizvodnje (eng. decoupled) – tzv. "prava na plaćanje" prema povijesnom, regionalnom ili hibridnom modelu. Rashodi za ove mjere čine čak do 70% ukupnih planiranih ZPP rashoda u razdoblju 2007.-2013. godina. Izravna plaćanja financiraju se iz EAGF. Svi korisnici izravnih plaćanja u obvezi su ispunjavanja višestruke sukladnosti, odnosno primjene standarda u području zaštite okoliša i prirode, zdravlja ljudi, životinja i bilja, dobrobiti životinja i sigurnosti na radu.

5.2. 2. II STUP ZPP-A

II stup poljoprivredne politike bavi se pitanjima ruralnih područja (javna fizička i socijalna infrastruktura, diverzifikacija djelatnosti), strukturnim pitanjima u poljoprivredi (konkurentnost– znanje, dobna struktura, modernizacija, udruživanje, kvaliteta, istraživanje i razvoj) te pitanjima korištenja resursa(tlo, voda, zrak, biološka raznolikost, obnovljivi izvori energije). Ciljevi II stupa ZPP- a jesu konkurentna poljoprivredna proizvodnja, održivo upravljanje resursima i uravnotežen teritorijalni razvoj. EU politika ruralnog razvoja u državama članicama provodi se kroz realizaciju Programa ruralnog razvoja kojima se odabiru različite mjere širokog spektra potpora:

- bespovratna sredstva za realizaciju kapitalnih projekata(u pravilu do50% vrijednosti prihvatljivih troškova projekta) - sufinanciranje ulaganja u dugotrajnu imovinu(zgrade, oprema, infrastruktura) gospodarskog i javnog sektora- regionalna i lokalna samouprava, lokalne akcijske grupe,
- bespovratna sredstva za realizaciju tekućih projekata – sufinanciranje tekućih izdataka poslovanja za gospodarski sektor, za lokalne akcijske grupe i za realizaciju istraživačkih projekata, te
- kompenzacije na godišnjoj razini po ha poljoprivredne površine ili po grlu životinje

6. KOMPARACIJA POLJOPRIVREDNIH POLITIKA RH I EU

Hrvatska poljoprivredna politika, kao i Zajednička poljoprivredna politika EU (ZPP), nastoji postići ravnotežu između tri ključna elementa a to su: proizvođači, potrošači, ruralni prostor. Kako su procesi liberalizacije trgovine (uključivanje u WTO i sklapanje ugovora o slobodnoj trgovini) i pridruživanja RH u Europsku Uniju napredovali u proteklih 10 godina, tako je i poljoprivredna politika Republike Hrvatske doživjela brojne pozitivne transformacije u poljoprivrednoj politici koja se sve više približava ZPP-u. Stvaranje dodane vrijednosti iz poljoprivrede, osiguranje stabilnosti dohtka poljoprivrednih proizvođača i osiguranje stabilne ponude hrane na omaćem tržištu standardni su politički ciljevi. Međutim, neki novigospodarski i socijalni zahtjevi dolaze sve više u prvi plan interesa u Hrvatskoj, poput zaštita zdravlja ljudi, životinja i bilja, kvaliteta i prepoznatljivosti namirnica, zaštita okoliša i krajobraza, dobrobit životinja, očuvanje staništa i biološke raznolikosti, te održivost ruralnih područja.

Početakom 2011. godine stupio je na snagu Zakon o državnoj potpori i ruralnom razvoju koji uređuje prijelazno razdoblje do ulaska u EU i samulazak Republike Hrvatske EU, u skladu svažecom legislativom EU- Sustav jedinstvenog plaćanja po gospodarstvu i mjere ruralnog razvoja.

Poljoprivredna politika danas obuhvaća mjere financirane sredstvima iz Državnog proračuna RH:

- Izravna plaćanja
- Polu-samoopkrbna gospodarstva (dohodovna potpora)
- Autohtone pasmine
- LFA/ ekološka proizvodnja
- Osiguranje proizvodnje,

ali i mjere financirane sredstvima pretprijetupne pomoći EU- IPARD PROGRAM

- Mjera 101- Ulaganja u poljoprivredna gospodarstva
- Mjera 103- Ulaganja u preradu i trženje poljoprivrednih proizvoda
- Mjera 202- Priprema i provedba lokalnih razvojnih strategija
- Mjera 301- Unaprjeđenje i razvoj ruralne infrastrukture
- Mjera 303- Diverzifikacija i razvoj ruralnih gospodarstava

Izrazito radikalne promjene ZPP-a, u smislu smanjenja i konačnog ukidanja izravnih plaćanja, dodatno bi ugrozile domaće tržište, hrvatske proizvođače i selo. Međutim, Republika Hrvatska je sklona ideji postupne transformacije ZPP-a na način ujednačavanja iznosa i ravnomjernije raspodjele izravnih plaćanja među državama članicama, te zadržavanja nužnih mjera stabilizacije tržišta.

Jedna od temeljnih razlika zasigurno je u različitoj razini općenitog gospodarskog razvoja Republike Hrvatske u odnosu na razvijene zapadnoeuropske zemlje s kojima se uspoređujemo u trenutku prihvaćanja istih poljoprivrednih ciljeva. Hrvatska poljoprivreda ne pati od viškova proizvodnje, naprotiv veliki je problem u nedovoljnoj poljoprivrednoj proizvodnji i za vlastite potrebe kao što je već navedeno, zbog toga europski model izravnih potpora, kao ni načela liberalne trgovine nije jednostavno prihvatiti u nas. Različite povijesne okolnosti rezultirale su time da poljoprivrednici ne predstavljaju jednaku društvenu skupinu, te im je još i danas nejasno što se od njih i pod kojim uvjetima očekuje.

7. ZAKLJUČAK

Unatoč dostatnim resursima (tlo, voda) i uglavnom povoljnim klimatskim uvjetima, brojni su razlozi loših rezultata u domaćoj poljoprivredi. Kao glavni problemi mogu se navesti: nedostignuta ekonomija obujma, proizvodnja za vlastite kapacitete, neodgovarajuća struktura proizvodnje, državno zemljište izvan funkcije, problemi rasparceliranosti zemljišta, visoki troškovi proizvodnje te problematičan plasman proizvoda. Unatoč svim mogućnosti hrvatska poljoprivreda zbog ovih problema ne može domaćom proizvodnjom pokriti sve vlastite potrebe u prehrambeno – prerađivačkoj industriji.

Rješavanje ovih problema trebalo bi započeti privatizacijom i okrupnjavanjem posjeda seljaka. Na ovom planu se posebno malo uradilo zadnjih desetak godina. Razlozi u tome su složena državna birokracija, vrlo niska cijena zemljišta, trajno niska zemljišna renta.

Nadalje, osnovno pitanje hrvatske poljoprivrede je i to kako tijekom idućeg razdoblja što brže stvoriti ekonomski održivo poljoprivredno gospodarstvo. To zahtijeva dugoročno poljoprivrednu politiku, koja iza sebe traži teorijski odgovor i praktičnu politiku iza toga.

Ulazak u EU sa sobom, naravno, donosi probleme. Kako će se tijekom daljnjeg procesa liberalizacije svjetske trgovine konkurencija poljoprivrednim proizvodima zaoštriti, pa će se takav utjecaj odraziti i na stanje siromašnih seljaka u ruralnim područjima, među kojima bi mogla nastupiti još veća borba za tržišni udio. U takvim uvjetima valja očekivati i daljni bijeg sa sela i napuštanje obrade tla. Zbog sve toga, treba raspraviti državne investicije u poljoprivrednim infrastrukturama, započeti s velikim infrastrukturnim zahvatima u poljoprivredu, kojih će nosilac biti država ili regija.

Rješenje problema možda se nalazi i u formiranju Agrobanke, koja bi objedinila ne samo klasično kreditiranje poljoprivrednih proizvođača, već i preuzela na se sprovođenje oblika državnog intervencionizma prema poljoprivredi. Samo takva banka mogla bi učinkovito preuzimati sredstva IPA- e i drugih strukturnih i kohezijskih fondova.

Mehanizmi ZPP- a odgovaraju potrebama za rješavanje poljoprivredne politike i ruralnog razvoja, no uspjeh će ovisiti o administrativnim kapacitetima središnje administracije, lokalne administracije i ustanovo u poljoprivredi te konačno interesu i financijskim kapacitetima potencijalnih korisnika.

8. POPIS LITERATURE

1. Franić, R. i Kumrić, O.: Agrarna i ruralna politika, Agronomski fakultet u Zagrebu, 2008.
2. Franić, R.: Agrarna politika u Republici Hrvatskoj na putu od poljoprivrednog do održivog ruralnog razvoja, Agronomski fakultet, Zagreb, 2002.
3. Jurišić, Z.: Hrvatska poljoprivredna politika i moguće posljedice reforma zajedničke poljoprivredne politike EU, Ministarstvo poljoprivrede, ribarstva i ruralnog razvoja, 2011.
4. Jones, A. R.: The Politics and Economics of the European Union, Edward Elgar Publishing, Cheltenham United Kingdom, 2001.
5. Granić, M., Mimica, N., Grgić, S. i drugi: Europski fondovi za Hrvatsku, Europski pokret Hrvatska i NRC d.o.o., Zagreb, 2005.
6. Jozanović, J.: Financijske potpore u poljoprivredi u 2008. godini, Članak iz Mljekarskog lista 01/2008.
7. Kandžija, V.: Zajednička agrarna politika Europske Unije, Ekonomski pregled, Zagreb, 2002.
8. Zmaić, K.: Zajednička agrarna politika i njene implikacije na zemlje jugoistočne Europe, Sveučilište Josip Juraj Strossmayer u Osijeku, Poljoprivredni fakultet, Osijek, 2008.
9. Hrvatska gospodarska komora sektor za poljoprivredu, prehrambenu industriju i šumarstvo: Poljoprivreda Republike Hrvatske u 2010., Zagreb, 2011.
10. Hrvatski zavod za statistiku, www.dzs.hr
11. Zakon o poljoprivredi NN 30/15
12. Zakon o poljoprivrednom zemljištu NN 39/13, 48/15
13. www.eurostat.europa.ec.2012, http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/agriculture/data/main_tables 14.5.2015.

9. SAŽETAK

U radu analiziramo utjecaj reformi Zajedničke poljoprivredne politike na poljoprivrednu potporu u Hrvatskoj u razdoblju od 2009. – 2014. godine, te pristupanja Europskoj uniji (2013.). U promatranom razdoblju je, uslijed prilagodbe Zajedničkoj poljoprivrednoj politici, kroz nekoliko reformskih stadija došlo do promjene modela poljoprivredne potpore, rasparrivanja izravnih plaćanja (uz zadržavanje proizvodno vezanih plaćanja za tri sektora), primjene modela regionalnog jedinstvenog plaćanja po gospodarstvu i implementacije mjera ruralnog razvoja.

Ključne riječi: ZPP, Europska Unija, agrana politika, poljoprivredna potpora, izravna plaćanja

10. SUMMARY

Paper analyses the influence of Common Agricultural Policy (CAP) reforms on Croatian agricultural support in period from 2009.-2014. year to EU accession (2013). In that period, due to adaptation to CAP, result of several reform stages are: changed agricultural support model, decoupled payments (production payments were kept for three sectors), application of Single Area payment Scheme and implementation of rural development measures.

Key words: CAP, European Union, agricultural policies, direct payments, agricultural support

11. POPIS TABLICA

1. Tablica 1. Bruto domaći proizvod Republike Hrvatske	13
2. Tablica 2. Udio u BDP-u Republike Hrvatske i zemalja Europske Unije.....	13
3. Tablica 3. Broj stoke i peradi.....	19
4. Tablica 4. Stočarska proizvodnja.....	23
5. Tablica 5. Mjere poljoprivredne politike Republike Hrvatske.....	31
6. Tablica 6. Ruralni i urbani prostor Republike Hrvatske.....	48
7. Tablica 7. Sastavnice i financiranje Zajedničke poljoprivredne politike.....	59

12. POPIS GRAFIKONA

1. Grafikon 1. Udio obradivog zemljišta u članicama Europske Unije.....4
2. Grafikon 2. Prosječna mjesečna isplaćena neto plaća.....8
3. Grafikon 3. Bruto dodana vrijednost i međufazna potrošnja u vrijednosti poljoprivredne proizvodnje u 2013. Godini.....12
4. Grafikon 4. Proizvodnja žitarica od 2009. do 2013. godine.....14
5. Grafikon 5. Broj uvjetnih grla stoke od 2009. do 2013. godine.....18
6. Grafikon 6. Ukupna proizvodnja povrća od 2009. do 2013. godine.....26
7. Grafikon 7. Ukupna proizvodnja voća od 2009. do 2013. Godine.....27
8. Grafikon 8. Vanjskotrgovinska razmjena Republike Hrvatske od 2009. do 2014.....28

TEMELJNA DOKUMENTACIJSKA KARTICA

Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera

Diplomski rad

Poljoprivredni fakultet u Osijeku

Sveučilišni diplomski studij, smjer Agroekonomika

Implementacija agrarne i ruralne politike Republike Hrvatske u razdoblju od 2009.-2014. godine

Šimo Grgić

Sažetak:

U radu analiziramo utjecaj reformi Zajedničke poljoprivredne politike na poljoprivrednu potporu u Hrvatskoj u razdoblju od 2009. – 2014. godine, te pristupanja Europskoj uniji (2013.). U promatranom razdoblju je, uslijed prilagodbe Zajedničkoj poljoprivrednoj politici, kroz nekoliko reformskih stadija došlo do promjene modela poljoprivredne potpore, rasparivanja izravnih plaćanja (uz zadržavanje proizvodno vezanih plaćanja za tri sektora), primjene modela regionalnog jedinstvenog plaćanja po gospodarstvu i implementacije mjera ruralnog razvoja.

Rad je izrađen pri: Poljoprivredni fakultet Osijek

Mentor: prof. Dr. Sc. Krunoslav Zmaić

Broj stranica: 71

Broj grafikona i slika: 8

Broj tablica: 7

Broj literaturnih navoda: 13

Broj priloga: 14

Jezik izvornika: hrvatski

Ključne riječi: ZPP, Europska Unija, agrarna politika, poljoprivredna potpora, izravna plaćanja

Datum obrane:

Stručno povjerenstvo za obranu

1. doc. dr.sc. Tihana Sudarić, predsjednik

2. prof. dr. Sc. Krunoslav Zmaić

3. doc.dr.sc. Snježana Tolić

Rad je pohranjen u: Knjižnica Poljoprivrednog fakulteta u Osijeku, Sveučilištu u Osijeku, Kralja Petra Svačića 1d

BASIC DOCUMENTATION CARD

Josip Juraj Strossmayer University of Osijek

Graduate thesis

Faculty of Agriculture

University Graduate Studies, Plant production, course Agroeconomic

**The Implementation of agricultural and rural policies in the Republic of Croatia in the period from
2009. th to 2014. year**

Šimo Grgić

Abstract:

Paper analyses the influence of Common Agricultural Policy (CAP) reforms on Croatian agricultural support in period from 2009.-2014. year to EU accession (2013). In that period, due to adaptation to CAP, result of several reform stages are: changed agricultural support model, decoupled payments (production payments were kept for three sectors), application of Single Area payment Scheme and implementation of rural development measures.

Thesis performed at: Faculty of Agriculture of Osijek

Mentor: prof.dr. sc. Krunoslav Zmaić

Number of pages: 71

Number of figures: 8

Number of tables: 7

Number of references: 13

Number of appendices: 14

Original in: Croatian

Key words: CAP, European Union, agricultural policies, direct payments, agricultural support

Thesis defended on date:

Reviewers:

1. doc. dr. sc. Tihana Sudarić, president
2. prof. dr. sc. Krunoslav Zmaić, mentor
3. doc. dr. sc. Snježana Tolić, member

Thesis deposited at: Library, Faculty of Agriculture in Osijek, Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, Kralja Petra Svačića 1d